I. ULUSLARARASI
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TRABZON'DA
DİNİ HAYAT SEMPOZYUMU

Editörler
Yrd. Doç. Dr. Şenol SAYLAN
Yrd. Doç. Dr. Betül SAYLAN

Editör Yardımcıları
Arş. Gör. Ayşegül TOPALOĞLU
Arş. Gör. Halil TEMİZTÜRK
Arş. Gör. Mahmut DİLBAZ
Arş. Gör. Semra ÇİNEMRE
Arş. Gör. Zöhre ÇAKIL

Tasarım
İbrahim Cihan

Baskı
İstanbul - Kasım 2016
Değişim Yayınları
Sertifika no: 34289

Yayın Kodu- ISBN
978-605-4925-93-3

ÇAYKARALI HACI HASAN EFENDİ VE MEKTUP ARŞİVİ

Yunus Vehbi YAVUZ[*]

Giriş

Tebliğimizde "Hacı Hasan Efendi"den kastımız Çaykaralı Hacı Hasan Rami Yavuz Efendi'dir. Her geçtiği yerde böyle anlaşılmalıdır. Önce mektup kavramı hakkında kısa bilgiler sunmak istiyoruz.

Mektubun Anlam ve Önemi

Mektup Arapça bir kavram olup (كتابا -كتب) kökünden gelen ism-i mef'uldür. Yazılmış olan sözler demektir. Hali zikir mahalli murad etme kabilinden olmak üzere, sözlerin yazıldığı kâğıda mecaz olarak mektup adı verilmiştir. Kavram olarak mektubun bir tarifi şöyle yapılmıştır:

"Duygu, düşünce, dilek ve önerileri, yanımızda olmayan birine iletmek amacıyla yazılan yazılardır."[1]Mektubu şöyle tarif etmek de mümkündür: "Birbirine ulaşamayan insanların, haberleşmek, duygu ve düşüncelerini ifade etmek, özel yahut genel işlerini görmek üzere birbirine yazdıkları, genellikle tek bir kâğıt üzerinde yazılan bir-iki sayfadan ibaret kâğıt parçasıdır."

Mektubun en önemli özelliği kapalı zarf içinde gönderilmesi ve kişiler arasındaki ilişkilerde mahremiyet sağlamasıdır. İnternet çıkıncaya kadar insanlar bu mahremiyeti korumuşlar, dolayısıyla sırlarını da koruma altına almışlardı. Son çeyrek asırda elektronik posta yolu ile gönderilen sanal mektuplar zarfsız ve belli merkezlere açık olarak gönderilmektedir. Bu sebeple tarihteki o mahremiyet bir tür zedelenmiştir. Tarihte yaşayan insanların kültürleri, zarafetleri, kullandıkları dil, ifade ve üslupları, aile içi ve aile dışı münasebetleri, dostlukları, güzellikleri ve bir kısım olumsuzlukları bu mektuplarda saklıdır. Bu bakımdan mektupların, özellikle tarihi mektupların araştırılması, ele alınması ve muhteva analizi yapılarak yeni kuşaklara aktarılması lazımdır. Bu tebliğin amacı da bu alanda bazı örnekler sunmaktır.

* Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Emekli İslam Hukuku Öğretim Üyesi,

1 (Toplumsal Yaşamımızdan Edebiyatımıza Mektup Geleneği, Öğretmen Düriye Ayyıldız danışmanlığında öğrenciler Ayşegül Önsoy, Cansu Koparan, Damla Gülenler, Didem Kaya, Miray Eren, Simge Şengün tarafından hazırlanan çalışma, Özel Ege Lisesi, İzmir, Mayıs-2007)

Mektubun Türleri

Mektuplar "edebi mektuplar", "özel mektuplar", "resmi mektuplar", "iş mektupları" ve "açık mektuplar" olmak üzere temelde beşe ayrılır. Bunların dışında manzum şekilde yazılan mektuplar da vardır.

Kişilerin, özel işleri ya da haberleşme ihtiyaçları dolayısıyla yazdıkları mektuplar düz yazı türlerindendir. Bunların güzel bir dille yazılmış olanlarına "*edebi mektup*" adı verilir. Mektuplarda bulunması gereken bir özellik de yazım kurallarına uygun olmalardır.

Mektupların temel özelliklerine değinecek olursak, şunları söylemekte fayda vardır: Özentiye düşmeden, yapmacık davranmadan, samimi bir şekilde yazmak. Her mektubun onu yazanın mizacına, kişiliğine ve bilgi birikimine göre değişmesi de mektubun özelliklerindendir. Şartlar ne kadar değişirse değişsin, telefon, cep telefonu, telgraf, faks, e-posta gibi kitle iletişim araçları ne kadar çok kullanılırsa kullanılsın, mektup, bireyin ve yazarın sığındığı, problemlerini bir nebze de olsa unutabildiği ya da problemlerini dile getirerek dinlendiği samimi bir alan olarak kalacaktır.

En değerli mektuplar el yazısı ile yazılan mektuplardır. Mektubun önemli bir özelliği de yazan ile yazılan arasında ilişki kurmasıdır. Mektubu yazanın eli defalarca kâğıda dokunmuş, hatta genleri ona intikal etmiş, onu alan kişi de mektup sahibi ile temas etmiş, onunla görüşmüş gibi olur. Eskiden yazılan mektuplar, özellikle aile fertleri arasında evlat-ana baba arasında bir tür sıla gibi algılanırdı. Asker ocağında en çok mutlu olanlar, mektubu daha sık ve daha çok gelenler olurdu. Hatta çok mektup alan askerlere, arkadaşları tarafından gıpta ile bakılır, mektubu gelmeyenlerse mahcup bir durumda olurdu. Dolayısıyla mektubun, sıla aracı olduğu da söylenebilir. Ana-baba evladından mektup alınca rahatlar, birbiri ile görüşmüş gibi olurdu. Okuma yazmanın çok az olduğu dönemlerde ise köylerde, gelen mektuplar okuma yazma bilen nadir kimselere okutturulur ve bu okuyucular emin kişiler olarak kabul edilirdi. Hatta bazen okuması iyi olmayan kimselerden, ezberledikleri bir mektup örneğini, mektubu gönderenin durumuna uygun sözler uydurarak gerçekten okuyormuş gibi yapanlar da olurdu. Mektup başlı başına toplumsal bir olaydır, önemli bir tarih ve medeniyet vasıtasıdır. Bu sebeple, üniversitelerin, bulundukları çevreyi taratarak bilimsel anlamda mektup arşivleri düzenlemeleri, koleksiyonlar oluşturmaları ve mektup edebiyatını ortaya koymaları gerekir.

Mektup en eski iletişim araçlarından biridir. Posta teşkilatının ana konusu mektup taşımaktır. Tarih boyunca bu görevini ifa ederek insanlara büyük çapta hizmet etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.) Peygamber olarak tebliğ görevini ifa etmek üzere, çevresindeki kabile reislerine ve devlet adamlarına çeşitli mektuplar yazmıştır. Devlet işleri, savaşlar bu mektuplara dayalı olarak yürütülmüştür.

Mektubun Kültürümüzdeki Yeri

İslam kültüründe mektup değerli bir iletişim aracı olarak işlev sahibi olmuştur. Hz. Peygamber'in (s.a.) çeşitli kabile reisleri ile devlet başkanlarına yazdığı davet mektupları son derece önemlidir. Tarihteki Devlet adamlarının yazdıkları mektuplar da böyledir. Bizim kültürümüzde de mektubun bambaşka bir yeri, apayrı bir değeri vardır. Mektup yakın tarihe kadar edebiyatımızda yer aldığı gibi, hayatın ayrılmaz bir parçasıydı.

Namık Kemal'in Recaizade Mahmut Ekrem'e yazdığı mektuplar Türk Tarih Kurumu tarafından üç cilt olarak yayımlanmıştır. Abdülhak Hamit'in mektuplarında onun sanat görüşünü, çevreyle ilişkilerini yansıtması edebiyat tarihimiz için önemli belgelerdir.

Abdülhak Hamit sağlığında, bu mektupları '*Mektuplar*' adıyla iki cilt halinde yayımlanmıştır. Samipaşazade Sezai ve Recaizade Mahmut Ekrem'in, Abdülhak Hamit'e yazdığı mektuplar edebiyat tarihimiz ve Türk dili dili bakımından incelenmeye değer.

1919 ve 1921 yılları arasında eşine ve çocuklarına gönderdiği yüz altmış dört kart ile beş yüz otuz dört mektubu '*Ziya Gökalp Külliyatı-2*' adıyla Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmıştır.

Ahmet Haşim, Fecr-i Âtî Dönemi'nde yazmaya başlamış ve müfettişlik göreviyle Anadolu'da dolaşırken Refik Şevket İnce'ye beş, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na iki mektup göndermiştir. Bu mektuplarda Anadolu'da edindiği izlenimler vardır. Anadolu köylüsünü karıncalara benzeterek, ekmek yapmayı bilmediklerini, mayasız bir yufka yediklerini, bunun da mide için zararlı olduğunu belirtiyor. Yakıt olarak kullanılan tezeği bile bulmanın zorluğunu anlatırken yoksulluğun son hadde vardığını da anlatmaktadır.

Rıza Refik Bölükbaşı ise 1949'da, Hasan Ali Yücel'e Osmanlı kültürünü, Hellenizm'in etkilediğini anlatan bir mektup yazmıştır.

Yahya Kemal, 1924'te Paris'ten, 1926'da Varşova'dan Abdülhak Şinasi Hisar'a mektup yazmıştır. Bunlar, *Tercüme Dergisi Mektup Özel Sayısı*'nda yayımlanmıştır.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın, Paris'ten Ziya Osman Saba'ya yazdığı mektuplar, Cumhuriyet Dönemi'nde yayımlanmış kitapların en genişidir. Şair, bu mektuplarında, şiire olan tutkusunu kendi kuşağındaki şairlerden söz ederek onlarla ilgili görüşlerini belirtmektedir.

Yaşar Nabi Nayır kendisine gönderilen mektupları '*Dost Mektuplar*' adlı kitapta yayımlamıştır. Bu kitapta, Abdülhak Şinasi Hisar'ın, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in, Reşat Nuri Güntekin'in,Nahit Sırrı Örik'in, Nurullah Ataç'ın, Cahit Sıtkı Tarancı'nın, Orhan Kemal'in mektupları bulunmaktadır.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın; ikisi Ahmet Kutsi Tecer'e, biri Adalet Cimcaz'a 1959-1960 yıllarında Fransa'dan yazılmış üç mektubu vardır. Bu mektuplarda Fransa'daki sanat hareketlerini anlatmakta, yabancı ülkede yaşamanın verdiği bunalımı duyurmaya çalışmaktadır.

Nazım Hikmet Ran'ın, Kemal Tahir'e gönderdiği mektuplar '*Hapishaneden Mektuplar*' adıyla yayımlanmıştır.

Türk Edebiyatında, isim yapmış şair, yazar ve sanatkârların yalnız mektuplarının toplandığı müstakil eserler de vardır: Ali Şir Nevaî, Lâmiî Çelebi, Nâbi, Ragıp Paşa, Tokatlı Ebubekir Kânî, Nevaizâde, Azmîzâde, Ganîzâde, Akhisarlı Abdulkerim, Zaifi Pir Mehmet ve benzerlerinin münşeatları ile, Akif Paşa'nın *Münşeât-ı Elhac Akif Efendi* (1843) ve *Muharrerat-ı Hususuye-i Akif Paşa* (1883) adlı eserleri; Namık Kemal'in hususî mektupları (C.I, II, III, Haz. F.A.Tansel, 1967, 1969, 1973), Abdülhak Hamid Tarhan'ın Mektuplar'ı (2 C. 1918), Muallim Naci'nin *Mektuplarım*'ı (1886), Ziya Gökalp'in "*Limni ve Malta Mektupları*" (Haz: F.A.Tansel, 1965), Cahit Sıtkı Tarancı'nın *Ziya'ya Mektuplar'*ı (1957), Yaşar Nabi'nin *Dost Mektupları* (1972), Ahmet Hamdi Tanpınar'ın mektupları (Haz: Zeynep Kerman, 1974), Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e *Mapushaneden Mektuplar'*ı (1968) bunlardan bazılarıdır.[2]

2 Süleyman Adıyaman, Muş A.Ö.L Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

I. Çaykaralı Hacı Hasan Efendi Ve Mektup Arşivi

A) Kısaca Hayat Hikâyesi

1909 Çaykara Akdoğan Köyü Kovacık mahallesinde 5 numaralı evde dünyaya gelmiştir. Bu eve mahallede Yarmağa'nın evi denilir. Evlenip 3. çocuğu Yunus Vehbi Yavuz beş yaşına gelinceye kadar baba evinde ikamet eden Hacı Hasan Efendi, daha sonra bu evin hemen üstünde kayalık bir arsa üzerinde kendi evini inşa etmiş ve 1948 yılında bu eve taşınmıştır. 1948 yılında Çaykara Merkez Vaizliği'ne atanan Hacı Hasan Efendi, 3 yıl kendi köyünün yukarı mahallesinde hocası merhum Tayyib Zühdü Velioğlu'nun inşa ettiği medresede tedris faaliyetinde bulunmuştur. Bir yandan da cami imamlığı görevini üstlenmiştir. Bu arada evinin inşası ikmal edilmiş, hem imamlık hem de müderrislik görevinin ağır gelmesi üzerine, evine çekilmiş ve öğrencilerine ders okutmaya kendi odasında devam etmiştir. O zaman sınırlı sayıda öğrencisi bulunuyordu. Giderek öğrenci sayısının artması üzerine evin bodrum katında bir odayı hazırlatıp öğrencilerini buraya taşımıştır. Bu odaya daha sonra ikinci bir odayı da ilave ederek öğrencilerinin ihtiyacını kendi imkânları ile karşılamıştır. Odaya bir soba kurarak kış aylarında ısıtma ihtiyacını bu odun sobası ile karşılamıştır. İki odalı medresenin tabanı çam ağacından yapılmış tahtalarla döşenmiş olup halı, hasır ya da kilim serilmemiştir. Medresede önceleri iç odada tahta duvarın bir kısmı siyaha boyanarak bir yazı tahtası yapılmış, daha sonra iki ayaklı kara tahta yaptırılarak derslerde kullanılmıştır. Medresede beşer kişilik uzun rahleler bulunmaktaydı.

Onun hizmet anlayışı ve ders okutma yöntemi ile ilgili birkaç söz söylemek gerekirse şunları ifade edebiliriz: Öğrencileri için asla kimseden bir kuruş yardım talebinde bulunmadığı gibi, yardım imasında bile bulunmamıştır. İlmi zenginler önünde alçaltmamış, ilmin şerefini korumuştur. Arapça ders okutmak yasak olduğu için, halkın öğrencilerden şikâyet etmemesini, etraftan devlete şikâyette bulunulmamasını bir nimet ve yardım olarak kabul etmiştir. Onun bir özelliği de okumak için başvuran her öğrenciyi kabul etmemesi, adam olmayacak kimselere ilim aktarmamasıdır. Uzaktan gelen öğrencilerine daha şefkatli yaklaşır, onları öne alır, boş zamanlarını onlara daha çok ayırırdı. Dostlarının mektubunu getiren öğrencilerini kabul eder, tanımadığı, bilmediği öğrenciler adaylarını uzun süre sınamadan ders halkasına kabul etmezdi.

Onun ders okutmadaki metodu; "az oku öz oku, her kitaptan cüz oku" tekerlemesi idi. Dersi eksiksiz almadan öğrenciyi geçirmezdi. Sarf nahiv derslerini mefhum olarak ezbere dinlerdi. Öğrencileri kendisini çok sever, o da öğrencilerini evladı gibi severdi. Onun ailesi bir bakıma öğrencilerini de içine alırdı denilebilir. Öğrenciler mezun olduktan sonra da onun evini kendi evleri olarak bilirler ve evine teklifsiz gelip giderler, misafir olurlardı. Öğrencilerinden merhum Kasım Akçay, müftü olarak görev yaparken memleketini ziyarete gelmişti. Hacı Hasan Efendi'nin yakın köylüsü idi. Hacı Hasan Efendi'yi ailece ziyarete gelmiş fakat onu evde bulamamıştı. Evin anahtarı demircilerin ürettiği büyük anahtarlardandı. Taşınması zor olduğu için Hacı Hasan Efendi, bir yere giderken anahtarı evin duvarındaki bir oyuğa bırakır giderdi. Akçay evin anahtarının saklandığı yeri biliyordu. Anahtarı alıp evi açmış, odunları yakarak ocağı tüttürmüştü. Bir müddet sonra Hacı Hasan Efendi eve gelip kapıyı açık, ocağı tüter vaziyette bulunca şaşırmış hatta biraz da telaşlanmış, fakat Kasım Akçay'ı görünce buna memnun olmuştu. Öğrencilerine karşı toleranslı idi, arada büyük bir saygı vardı, fakat sevgi bu mesafeyi kaldırıyordu. Öğretiminin temelinde yatan en önemli unsurlardan biri sevgiydi. Öğretimindeki başka bir unsur onun ilme aşkı idi. Bana ifade ederdi: "Gençliğimde üç şeye hevesim vardı: biri ders okutmaya muvaffak olmak, diğeri hacca gitmek, bir üçüncüsü de halvete girmektir." 1955 yılında hacca gidip döndüğü zaman "Elhamdülillah Allah beni o temennimin ikisinde muvaffak kıldı, üçüncüsüne

muvaffak kılmasını bekliyorum" demişti. Yıllar sonra 1969'da ilk defa İstanbul'da M. Zahid Kotku Efendi'nin halvetine girdi, onu halvethaneye bu fakir götürmüştü. 1970'de bu tekrarlandı ve nakşi halifeliği unvanını da elde ederek emeline ulaştı.

İlim ahlakını özümsemiş, mütevazı, şöhreti sevmeyen, yaptıklarından bahsetmeyen, "ben"i hiç kullanmayan, "ben"e düşman olan bir yüksek ahlak anlayışına sahipti. Hiç bir zaman "ben yaptım", "hizmet ettim", "ders okuttum", "öğrenci yetiştirdim" demezdi. Allah'a kulluk görevimizi hakkıyla ifa edemedik, Allah inşallah ders halkalarımızı kulluk yerinde kabul eder derdi. O tevazuunu kelimelerle değil, hali ile gösterirdi. İslami ilimlerin aşığı idi, özellikle ders okutmayı ibadet olarak kabul etmişti. Haci Hasan Efendi gerçekten bir zahit kişi idi, onun zühdü öğrencilerine de yansımıştı.

Hacı Hasan Efendi zahiri ilimlerdeki zenginliğini tasavvufla süslemişti. Fakat onun tasavvuf anlayışı ahlaki faziletlere sahip olmak tarzında idi. Cahil sofilerden hoşlanmazdı. "Cahil sofi olmaz" derdi. Tasavvuf şairlerinin kitaplarını çok mütalâa ederdi. Niyazi-i Mısrî, İsmail Hakkı Bursevî, Sunullah-i Gaybî'nin şiirlerini ezbere bilirdi, vaaz ve ders halkalarını onların şiirleri ile süslerdi. 1940 yılında Of'un Hasdikoz/Yukarı Kışlacık Köyünde başlayan tedris halkası Akdoğan Köyü Kovacık Mahallesinde kendi evindeki medresesinde vefat edinceye kadar devam etmiştir. Ruhunu medresesinde ders okutarak Allah'a teslim etmişti. Her vaazında "az ağrı asan ölüm, selamet-i iman-i kâmil ile huzuruna varmayı nasip eyle" duasını yapar, ömrünün son zamanlarında, iman-i kâmil ile Rabbine kavuşması için ziyaretine gelen dost ve öğrencilerinden de dua etmelerini isterdi. Nitekim 30 Mart 1982 yılında bir Salı günü kabakuşluk vaktinde duasına uygun şekilde, kalp rahatsızlığına bağlı olarak ansızın Rabbine kavuşmuştur.

Hacı Hasan Efendi, Osmanlıların son döneminde dünyaya gelmiş, gençlik yıllarının önemli bir kısmını bu dönemde geçirmişti. Zor şartlar altında yetişen ender şahsiyetlerden biridir. Onun okuduğu yıllarda medreseler kapatılmış, Ulûm-i Şer'iyye ve Ulûm-i Arabiyye'nin okutulması yasaklanmış, okuyanlar ve okutanlar da sıkı takip altındaydı. Bu sebeple kendi köylüsü olan Hocası Tayyib Zühdü Velioğlu'ndan iki arkadaşı ile beraber, ancak gece dersleri alarak ilmini tahsil etmişti. Öksüz büyüdüğü için hayatının ilk dönemleri maddi sıkıntı içinde geçen Hacı Hasan Efendi, bu sebeple ilkokul tahsilini yarıda bırakmak zorunda kalmıştı. Bir taraftan aile yükü, bir taraftan tahsil-i ilimi yürütmek zor bir işti. Hocasının kendi köylüsü olması, ilim tahsilini oldukça kolaylaştırmıştı. Öğrenimine doğduğu köyde başladı, aynı köyde tamamladı. Bu arada hafız da oldu. Hatim ile namaz kıldıracak kadar kuvvetli bir hafızdı. Hafızlığını altı ayda tamamladığını kendisi ifade ederdi. Namazlarında sürekli Kur'an hatmi yaparak ömür boyu Kur'an ile hemhal olmuştu. Öğrencilerini parasız okutur, fakir olanlarına kendi cebinden yardım eder, fakat bunu kimseye ifade etmezdi. Öğrencilerin daha iyi yetişmesi için çile çekmeleri gerektiğini düşünür, onların maddi problemleri ile çok yakından ilgilenmez, belki uzaktan takip ederdi. Kıskançlık nedir bilmezdi. Hiç kimsenin meslek ve meşrebine, sakal ve bıyığına karışmazdı; başarılı genç ilim yolcularını takdir eder, kendinden büyük ilim adamlarını ziyaret ederek onların hayır dualarını almaya özen gösterirdi. Kıraat hocası olan Mehmet Rüşdü Aşıkkutlu Hocaefendi'ye sevgi ve saygı gösterirdi, vefat eden hocası Tayyib Zühdü Velioğlu'nu ve onun da hocası Hacı Osman Velioğlu'nu her zaman rahmet ve minnet duyguları ile anardı. Beş vakit namazında silsile-i ilmiyedeki âlimlere, meşayihe dua ederdi. Tayyib Zühdü Efendi'nin adını andığı zaman oturduğu yerde doğrulur, onu "Cennetmekân Efendi" diye vasıflandırırdı. "Hayatımda hiçbir gece hocama dua etmeden yatağıma uzandığımı hatırlamıyorum" derdi. Hocasının evlatlarına özel bir saygısı vardı. Her gördüğü yerde onlara

iltifat ederdi. İlim yolunda bulunmayı büyük bir mazhariyet olarak kabul eder, bundan dolayı Allah'a şükrederdi. Mekruh işlerden de sakınırdı. Sigaradan nefret ederdi. Ağzına hiç sigara koymamıştı, sigara içen öğrencilerini sevmez, hatta "sigara içen öğrencilerime benden icazet almak nasip olmasın" derdi. Gerçekten de bu şekilde birkaç öğrencisi onun ilminden istifade edememiştir. Saç bırakmaktan hoşlanmaz, başların sıfır makineye vurulmasını isterdi. Evde ya da ev dışında sarıksız dolaştığı hiç görülmezdi. Kıyafeti düzgün, sakalları siması ile uyum içinde idi, sevimli bir simaya sahipti. Sakalını askere gitmeden önce sünnete uygun şekilde uzun olarak bırakmış, bu konuda emsali arasından temayüz etmişti. Gerek kıyafeti ile, gerek ilmi ile, gerek sevimli siması ile, gerekse heyecan dolu vaaz ve irşatlarıyla tam mürşit bir İslam âlimi idi. Halkın ona itibarı yüksekti. Bunda onun gerçekten takva sahibi olmasının etkisi büyüktür. Kendisi böyle olduğu gibi, yetiştirdiği öğrencileri de onun yolundan yürümüş, feyizli ve bereketli olmuşlardır. Hacı Hasan Efendi'nin öğrencilerinin bir özelliği de bu takva yolu idi. Fetvalarında ihtiyat sahibi idi. Önemli meseleler sorulunca, birkaç gün araştırıp karara varmadan fetva vermezdi. Onun verdiği fetvalar son merci olarak algılanır, müftülerin fetvalarını bozardı. Vaazları heyecanlı ve akıcı bir üslupta olurdu. Tek bir konuyu derinlemesine işlemez, halkın ihtiyaçlarına, duygularına da hitap ederek dinleyicilerini tatmin ederdi, etraflı konuşurdu. Onun vaazından hem okumuş kesim, hem de cahil kesim istifade ederdi. Vaazlarını, dua ve istiğfarla süslerdi. Her vaazının sonunda şu duayı tekrar ederdi: "Namazlarımız kazaya kalmadan, kimseye muhtaç olmadan, az ağrı âsan ölüm, selamet-i iman-i kâmil ile çene kapamayı nasip et Allahım!" Bu dua hem öğrencileri hem de diğer öğrencileri olan cemaati tarafından ezberlenmiştir. Vaazlarında sık sık tasavvufi şiirler okurdu. Bu şiirler de cemaati tarafından ezberlenirdi.

B) İlme Yaptığı Hizmetler ve Arşivindeki Mektuplar

Hacı Hasan Efendi, 42 yıllık tedris hayatı boyunca silsile-i ilmiyeye 300 civarında icazetli hoca kazandırmıştır. Din görevlilerinin sokakta fenerle arandığı bir dönemde bu kadar âlim kişi yetiştirmenin anlamı çok büyüktür. Yetişen bu hocalar şer'î ilimleri Anadolu'nun her tarafına yaymışlar, kimi müftü, kimi vaiz, kimi Kur'an öğreticisi, kimi imam, kimi müderris, kimi akademisyen olarak görev yapmışlardır, halen bu hizmetler devam etmektedir. Dinî hayatın topraklarımızda yeniden yeşermesinde onun katkısı büyük olmuştur. İslamî ilimlere hizmette Hacı Hasan Efendi örneği, Anadolu'nun en ücra köşesinde, kuşların bile uçmakta zorlandıkları bir coğrafyada çok ağır şartlar altında, üstelik dine ait bilgilerin öğretilmesinin yasak olduğu bir zamanda, tek başına bir âlimin neleri başarabileceğini bize göstermiştir. Esasen Hacı Hasan Efendi ve benzeri ilim kahramanlarının yaptıklarına devletin sahip çıkması, belgesellerle o büyük hizmetlerin gelecek kuşaklara aktarması gerekir. Hacı Hasan Efendi'nin İslamî ilimlere yaptığı hizmetler, bundan sonra birkaç doktora çalışması çerçevesinde ele alınarak ortaya konmayı beklemektedir. Son dönemin aydınlanmasında Hacı Hasan Efendi çok önemli bir figürdür. Elbiseleri, ayakkabıları, sarıkları, cübbesi, baston ve diğer zati eşyası aynen korunmaktadır. Medresesi, ders malzemesi, yaşadığı ev Kültür Bakanlığı tarafından koruma altına alınmalıdır.

C) Hacı Hasan Efendi'nin Mektup Arşivi

Hacı Hasan Rami Yavuz, sadece bir müderris, bir vaiz, bir irşat adamı değildi, o aynı zamanda kültürümüzün önemli bir parçası olan mektup ve hatırat arşivlemesi ile de toplumuna kalıcı eserler bırakmıştır. Bununla beraber vefeyat hakkında da örnekler bırakmıştır. Yörede tanınmış âlimlerin vefat tarihlerini ya bir takvim yaprağının kenarına yahut kitaplardan birinin kapağına yazarak tarih tespiti yapmıştır.

Denilebilir ki, hayatı boyunca yazılı olan her şeyi koruma altına almıştır. İlk yazdığı mektuplara aldığı cevabi mektuplardan tutun, vefatına kadar yazdığı mektuba varıncaya kadar, elindeki bütün yazılı belgeleri arşivlemiş, tebrik kartlarını bile çöpe atmayıp saklamıştır. Gelen bayram tebriki kartlarını kütüphanesinin camlarına içeriden asar, cami manzarası ve hat yazılarını aynı zamanda süs unsuru olarak da kullanırdı. Halen kütüphanesinde bu tebrik kartları asılı durmaktadır. O, mektup saklamada bir şeye dikkat etmiştir: Osmanlıca yazılmış olmasına. Osmanlıca yazılan her mektubu saklamıştır. Bu fakirin öğrenci iken yazdığı not defterlerini dahi saklamıştır. Onlar şimdi elimde maziyi hatırlatan belgeler olarak elde durmaktadır. Arşivinde yer alan 663'den fazla mektubu vefatında bendeniz koruma altına aldım. Ayrıca vaaz notlarını, diyanete sunduğu vaaz özetleri ile ilk zamanlar her yıl Diyanete gönderdiği risalelerini de sakladım. Bunlar "Hacı Hasan Efendi Külliyatı"nda yayınlanmışlardır. Aşağıda mektuplarından detaylı olarak söz edeceğiz. Mektup arşivleme noktasında Hacı Hasan Efendi ender örneklerden biridir.

a) Hacı Hasan Efendi'nin Mektup Arşivi, Muhtevası Ve Tasnifi

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Hacı Hasan Efendi'nin zengin bir mektup arşivi bulunmaktadır. Bu arşivde yer alan toplam mektupların sayısı 698'dir. Bunlar ilim adamlarının kendisine yazdığı mektuplar, arkadaş ve dostlarının yazdığı mektuplar, hocalarının yazdığı mektuplar, öğrencilerinin yazdığı mektuplar, aile fertlerinin yazdığı mektuplar, kendisinin aile fertlerine yazdığı mektuplar, öğrencilerine yazdığı mektuplar ve diğer mektuplardır. Bu mektupların tasnifi şöyle yapılmıştır:

1. Çağdaşı âlimlerden gelen mektuplar (17)
2. Kayınpederi Ömer Dursun Poyraz'dan gelen mektuplar (28)
3. Hacı Salih Bilgin'den gelen mektuplar (29)
4. Mehmed RüşdüAşıkkutlu'dan gelen mektuplar (23)
5. Ali Galip Yücel'den gelen mektuplar (17)
6. Tayyib Kehribar'dan gelen mektuplar (11)
7. Mehmet Emin Keleş'ten gelen mektuplar (27)
8. Muhammed Sadık Kehribar'dan gelen mektuplar (6)
9. Çeşitli öğrencilerinden gelen mektuplar (165)
10. Çeşitli öğrencilerine yazdığı mektuplar (54)
11. Dostu Ali Rıza Kurt'tan gelen mektuplar (32)
12. Said Hocaoğlu'na yazdığı mektuplar (5)
13. Fakirullah Bilgin'den gelen mektuplar (11)
14. Yunus Vehbi Yavuz'un yazdığı mektuplar (105)
15. Yunus Vehbi Yavuza yazdığı mektuplar (136)
16. Aile mektupları (14)
17. Çeşitli mektuplar (32)

Toplam = (698)

II. Hacı Hasan Efendi'nin Arşivinden Örnek Mektuplar

Burada, tebliğ sonunda metinlerini vereceğimiz Hacı Hasan Efendi'nin mektuplarından bir kaçı hakkında önemlerine binaen bir değerlendirme yapmayı uygun buluyorum.

Ahmed-i HAVÂŞÎ (TOPAL):

Kendisini "İmam Havâşî" olarak tanıtan, aslen Çaykara/Dernekpazarı/Havaşo (Çayırbaşı) Köyü'den, Adapazarı'nda ikamet edip hem terzilik hem imamlık ve müderrislik yapmış bulunan Ahmet Topal Kocaefendi, Arap dili ve edebiyatına ileri derecede vakıf, mudekkık bir âlimdi. Bir olay sebebiyle memleket ziyaretine gidemeyen bu zat-ı muhterem, memleket hasretini yazdığı Arapça şiirleri ile Hacı Hasan Efendi'ye iletiyordu. Bu konuda ona Adapazarı'nda eski ilkokul öğretmenlerinden Mehmet Emin Keleş Hoca aracı oluyor, bu iki ilim adamını manen birleştiriyordu. Şiirlerini bu zat kaleme alıp Hacı Hasan Efendi'ye gönderiyordu. Memleketle ilgili olan şiirler Arapça-Türkçe karışık ifadelerden oluşuyordu. Diğer şiirleri ise Arapça idi. Bir iki şiirini Türkçe olarak kaleme almıştı. Hacı Hasan Efendi onun şiirlerini medresesinde öğrencilerine okuyor, öğrencilerin büyük beğenisini kazanıyordu. Bu şiirlerin bazı beyitleri hala öğrencilerinin hatırında olup okunmaktadır. O şiirlerden bir kaçını Mehmet Emin Keleş'in mektupları arasında bu tebliğimize koyduk ki, isteyenler bunlardan yararlanabilsin.

Ahmet Topal Hocaefendi, Hacı Hasan Efendi'ye yazdığı bir mektubunda, kendisine cevabi mektup yazmadığından dolayı nazik bir şekilde sitemde bulunuyor. Bu sitem ve hasretini Arapça olarak dile getiriyor, yapılacak icazet merasiminde kendisine dua edilmesini de istiyor. *"Müminler arasında sevginin yayılması ibadetlerin en faziletlisidir"* hadisini de zikrediyor. Ayrıca Rumca bir ifade ile cemilede bulunuyor.

Hacı Dursun POYRAZ:

Hacı Hasan Efendi'nin kayınpederi ve yörenin saygı duyduğu yaşlı bir alimi, aynı zamanda hoşgörüsü ile tanınan tasavvuf meşrepli bu zatın Hacı Hasan Efendi'ye yazdığı mektupların en eskilerinden seçtiğimiz iki mektup:

Alim kayınpederin alim damadına yazdığı mektuplar:

1. "Faziletlü Efendim Hazretleri" Saygı ifade eden hitapla başlayan bu mektupta, Elmadağ'da gurbette iken kendisine mektup gönderilmemesinden ve memleketinden havadis alamamaktan çok nazik ifadelerle şikâyet ediyor. Kendisine mektup yazmayı ihmal eden, oğlu Kemal Poyraz'ın yaptığını "teenni" ile hareket eder şeklinde değerlendiriyor. Mektup yazmamasındaki ihtimallere de yer vererek asla suçlayıcı ifade kullanmıyor. Kızı Emine ve Ziynet hanımın adreslerini istiyor ve muhaberenin bir tür görüşmek olduğunu söylüyor. Mektubunu o zamanki adıyla Kadahor/Çaykara eşraf ve alimlerine ve sevdiklerine selam söyleyerek tamamlıyor. Elmadağ Bucağında Yenice Mahalle İmamı Ömer Dursun. 16 Ramazan 1949.

2. Hacı Dursun Efendi'nin diğer mektubunun özeti şöyle:

"Efendim" diyerek başlayan hitaptan sonra, doğduğu mahalle camiinin tavanının inşası için ricada bulunarak ne masraf icap ediyorsa o miktarı göndereceğini söylüyor, hatta bu iş için yazılan mektup paralarını da göndereceğini söylüyor. Mektupta ayrıca Holayısa/Yeşilalan Köyünden Hacı Muhammed Efendi'nin durumu hakkında bilgi ricasında bulunuyor. Bir de oğlu Kemal Efendi'nin adresinden şüphelendiği için, askerden terhis olup olmadığını soruyor. 31/11/1941.

Kondulu Ali Efendi (Ali Galip YÜCEL):

1. Amasya/Suluova'dan Hacı Hasan Efendi'ye yazdığı bu mektupta önce bazı muhterem zatlara selam ve hürmetlerini gönderiyor. Sonra başından geçen bir olayı anlatıyor:

Bir gün Halk Parti mebusu (milletvekili) bir zat kendisinin bölgeye gelmiş ve yanına pek kimse gitmemiş, sebebini sorunca, buranın bir imamı var ki herkesi demokrat yaptı, demişler… Bundan sonra kendisinin imamlıktan atılması için muhtara ve müftüye emir verilerek görevden çıkarılması için çalıştıklarını, muhtarın bu durum karşısında halkı topladığını ve imamı kim istiyorsa parmak kaldırsın, deyince herkesin parmak kaldırdığını, müftünün de buyrultusu yoktur, benim ondan haberim yok diyerek sıyrıldığını yazıyor. Sonunda Şûrlu Müslim Efendi'ye, Paçanlı Hacı İlyas Efendi'ye selam yazıyor ve hürmetlerini ifade ediyor. İmzasından önce şu ifadelere yer veriyor: Sevginizi ebediyen kalbinden çıkarmayan kardeşiniz Ali Galip Yücel. 3 Temmeuz 1949.

2. Faziletmeab Hocam Hacı Hafız Hasan Efendi Hazretleri:

Selam ve dua eder, yeğenimiz Yunus Efendi'nin gözlerinden öperim. Hane halkına selam, talebeye dua ve taleben istid'a eder, Hacı Dursun Efendi ile Hacı Hafız Efendilerin ellerinden öperim. Hacı Selim Efendi'nin ellerinden sıkarım. Hacı Selim Efendi'nin Millet Partisi'ne girmesinden dolayı çok mütessir oldum, diyor…Devamı mektupta. 15.07.1957.

Eh-i Fillahınız: Ali Galip YÜCEL

Hacı Salih Efendi (Salih BİLGİN):

1) Yazdığı mektupların büyük çoğunluğunda tarih yoktur.

"Ey Müstağrak-i Lütf-i İlahî Mahbûb-i Resûl-i Yezdânî Mesûd-i Dareyn bi İzni Rahmanî Hacı Hasan Efendi" hitabıyla başlayan mektubun baş tarafında kafiyeli Arapça dua cümlelerini sıraladıktan sonra Arapça bir rüyayı anlatıyor. Rüyada diyor ki:

Hayalimde gördüm ki, sen benimle beraber bulunuyorsun, önümde Ramuzu'l-Ahadis adlı kitap var, uyku ile uyanıklık arasında seni gördüm ki, tebessüm ederek bana diyorsun ki: Bizim bu Ahmed'i (yani oğlunuz Ahmed) Resulullah (s.a.) ile birlikte gördüm, Hz. Peygamber (s.a.) ona hitaben şöyle buyuruyor: "Ahmed! Sen küçük idin, Allah seni büyüttü; yerde idin seni yükseltti." Hz. Resûlullah bana baktı, ben ise utandım ona bakamadım. Uyanınca evde hoş bir koku yayılmıştı. Yunus Vehbi Efendi, Muhammed Yusuf Şevki ve Ahmed Ziyauddin efendilerin gözlerinden öperim ve valide-i muhteremelerine dualar ile dareynde mesrur olmalarını dilerim. (Benim veli kullarım, kaftanımın altındadır.) sırrına mazhar olan Hacı Dursun Efendi'ye selam ve arz-ı hürmet ederim. (المراسلة نصف المواصلة) "Mektuplaşma kavuşmanın yarısıdır." fehvasınca mektubunuzu beklerim." Daha sonra oğullarının Sivas'a gittiklerini ve onlardan haber alamadığını, dört âlimin gittiğini, üzüntüsünün çok olduğunu ifade ediyor. El-Muhtac İla Rahmeti Rabbihi'l-Gafûr: Salih. Tarihsiz. (Tahminen: 1957)

2) Hitap başlığı çok uzun ve iltifatlarla dolu:

"Naail-i devlet-i uzama, şakir-i nimet-i vâla, nâşir-i ilm-i Yezdânî, fatih-i bab-i hayr-i Rahmanî, saadetlü efendim hazretleri" Hacca giden Hacı Hasan Efendi'ye yazdığı kısa bir mektup olduğu anlaşılıyor. Hasret ve iştiyakının sönmediğini özellikle ifade ediyor. Yunus Efendinin gözlerinden öperim diyor. Yörenin ve Of'un aliemlerine selam söyleyerek mektubu tamamlıyor. 10 Receb-i Şerif (1955-?)

3) "Mazhar-i lütf-i sübhaniyye, hamil-i esrar-i ezkar-i ilahiyye, kurratü aynî efendi hazretleri" hitabı ile başlıyor. Hemen başta "Calekli Hacı Dursun Efendi'nin vefatını duydum, belki hilaf ola… (Nitekim hilaf olmuştur, çünkü bu tarihte hayatta idi.) Dünya meşguliyetlerimiz bizi perişan etti. 'Ameller sonu ile değerlendirilir.' Kaziyyesi her yerde tatbik ediliyor, keşke bizim de sonumuz böyle olmayaydı. Ferhu'r-Rûh'da 'Kalbini puthane kıldın aynı beytullah iken' denilmiştir. Şimdi bizim durmumuz öyle oldu. İlahî huzurumuzu yüzde yüz kaybettik.'Ey halleri değiştitren Allahım! Bizim halimizi en güzel hale döndür.' Çeşitli sebeplerle borç yükü altında kaldığını, hatta babadan kalma arazisini sattığını, bunun da yetmediğini ifade ile Hacı Hasan Efendi'den 5000 TL borç para talebinde bulunuyor. "Kul borcundan kurtulmamıza duanızı rica ederim" diyor. "Hacı Dursun Efendi ile biraz arkadaşlık yaptık, biraz daha yapmamız icabederdi. 21 Haziran 1957. Muhtac-i Merhamet: Salih."

Mehmed Rüşdü Âşıkkutlu Efendi:

Mektupları orta uzunlukta olan merhum Mehmet Rüşdü Efendi bu mektubunda kısaca şu noktalara işaret ediyor:

> Elimin kaynaması için dikkat edeceğim. Diyanetten İstanbul'a açılan kurs için bize ait şube hazırladıklarını bildirip muvafakatımızı istediler. Mazeretimden sebep müsaade istemiştim ve cevap da istedim, 23 gün oldu, eğer vakti geçti deye ertelemezlerse çok gitmez, Ankara'da olduğu gibi bir müddet de orada kalırız inşallah. Sonra yine niyetim memlekete gelmektir. Dua buyurunuz. Selam ve hürmetlerimin tekrarı ile hatmeylerim."
>
> Mehmet Rüşdü Âşıkkutlu, 05.02.1976

Mustafa CANSIZOĞLU:

Hacı Hasan Efendi'nin düzenlediği bir icazet cemiyetine yapılan davete yazdığı cevabi mektubudur.

Muhterem kardeşim!" Hitabıyla başlayan icazet cemiyetine vaki davete, romatizma hastalığı nedeniyle icabet edemiyeceği hakkındaki mazeretini muhtasar, müfit ve edebi cümlelerle ifade eden kısa bir mektuptur." 12.04.1952.

Mehmet Emin KELEŞ:

Hacı Hasan Efendi'ye büyük bir muhabbetle bağlı olan ilkokul öğretmeni ve Osmanlı İslam kültürü taşıyan Mehmet Emin Keleş, kendi köyünden Adapazarı merkezine yaptığı nakil dolayısıyla gurbet hayatı yaşamakta ve memleket hasreti hem de Hacı Hasan Efendi'nin hasretini çekmekteydi. Nitekim Hacı Hasan Efendi'ye yazdığı 27 adet mektup bunun bir göstergesidir. Mektuplar, yazım, ifade ve üslup bakımından Osmanlı kültürünü yansıtmakta; ilme, hikmete ve ilim adamlarına karşı beslediği sevgi ve saygıyı ortaya koymaktadır. Ayrıca Adapazarı'nda ikamet eden ve aslen Çaykaralı olan Ahmed-i Havaşî künyesi ile bilinen Terzi Ahmed Efendi ile Hacı Hasan Efendi'yi gıyaben tanıştıran ve onun kudretli Arapça şiirlerini mektuplarında ona taşıyan zattır.

Mehmet Ali YAZICI:

İstanbul'da Halvet arkadaşı Mehmet Ali Yazıcı'nın kendisine yazdığı bir mektup. Bu mektupta ikinci halvete mazereti dolayısıyla katılamayacağını ifade eden veciz ve hasret dolu bir mektuptur.18.08.1972.

Rıza PARLAK:

Kayınbiraderi ve aynı zamanda ilk öğrencisilerndendir. Öğrenim esnasında menenjit hastalığına yakalanarak vefat etmiştir: Muhtemelen Hacı Hasan Efendi'nin köyde yaptırdığı şimdiki evinin inşaatında kullanılmak üzere kereste satınaldığını, pencelerin yapıldığını, tahtaların tanesini Sadık Efendi'den 125 kuruştan aldığını ve kendisinin inşaata nezaret ettiğini ifade ediyor. Yeğeni Yunus'un (Yunus Vehbi YAVUZ) iyi olduğunu, babasının pasaport almak için (hac pasaportu) müracat ettiğini kaydediyor. 18/11/1947.

Mustafa AYIK:

Hocası Tayyib Zühdü Velioğlu'ndan devraldığı öğrencilerinden, Mustafa Ayık'ın Sarıkamış'a müftü olarak tayin edilmesi dolayısıyla yazdığı ve bu ilçenin o zamanki durumunu hikaye eden bir mektup. Ev kiralarının pahalı olduğunu (25TL) yazıyor. Ayrıca oğlu Ahmed'in okumak üzere Çaykara'ya geldiğinden ve bu oğlunda gümanının kalmadığından bahsediyor, kendi halinden şikâyet ediyor ve dua istiyor. 24.06.1956.

Fakirullah BİLGİN:

Diğer mektuplar yayına hazırlanmakta olup yayınlandığı takdirde isteyenler bunlardan yararlanabileceklerdir. Hocası Hacı Salih Efendi'nin oğlu ve ilk öğrencilerinden olan Fakirullah'ın, askerlik esnasında yazdığı güzel üslupta kaleme alınmış bir mektup. Gördüğü güzel bir rüyayı anlatarak affını istiyor. 24.01.1957.

Ali Fikri YAVUZ:

İstanbul müftü müsevvitliğine atanınca buradan yazdığı Arapça bir mektuptur. Eski Çaykara müftüsü Ahmet Kumkum Hoca'nın yanına geldiğini, İstanbul Müftüsü (Ömer Nasuhî Bilmen) ile görüşüp konuştuğunu, onu âlim ve muktedir bir zat olarak gördüğünü ifade ediyor. Yektâ Efendi'nin (Eminönü Müftüsü) selamını söylüyor. Daha sonra Çaykara müftüsünün, Hacı Hasan Efendi'nin hac izninizin çıkmamasından müteessir olduğunu, fakat bunda kendisinin bir dahlinin olmadığını ifade ediyor. Babasının (Selim Efendi) kendisine sitem dolu bir mektup yazdığını da sonunda ifade ederek "Allah'ın bizden razı olması bize sevinç olarak yeter" diyor. 07.09.1954

Mektupların en eskisi 75 yıl öncesine aittir. Diğerleri de yarım asrı aşan mektuplardır. Bu mektuplarda göze çarpan özelliklere işaret edecek olursak şöyle sıralayabiriz:

1. Hitaplar sevgi ve saygı uyandıran edebi ifadelerle süslenmiştir.

2. Yaşça büyük olan alim zatların yaşça küçük olan alimlere yazdıkları mektuplarda kullanılan ifade, üslup ve nezaket zirveye çıkmaktadır.

3. Hocanın öğrencisine yazdığı mektuplarda tazim ve sevgi ifadeleri eksik olmamaktadır.

4. Mektuplarda edebi bir üslup kullanılmaktadır.

5. Tevazu son haddine ulaşmaktadır.

6. Şahsî meseleler, özel durumlar herkesin önünde okunabilecek nezaket çerçevesinde dile getirilmektedir.

7. Mektuplar hasret gideren bir tür sıla olarak algılanmaktadır.

8. Mektuplarda muhataba dua ve güzel temenniler ifade edilmektedir.

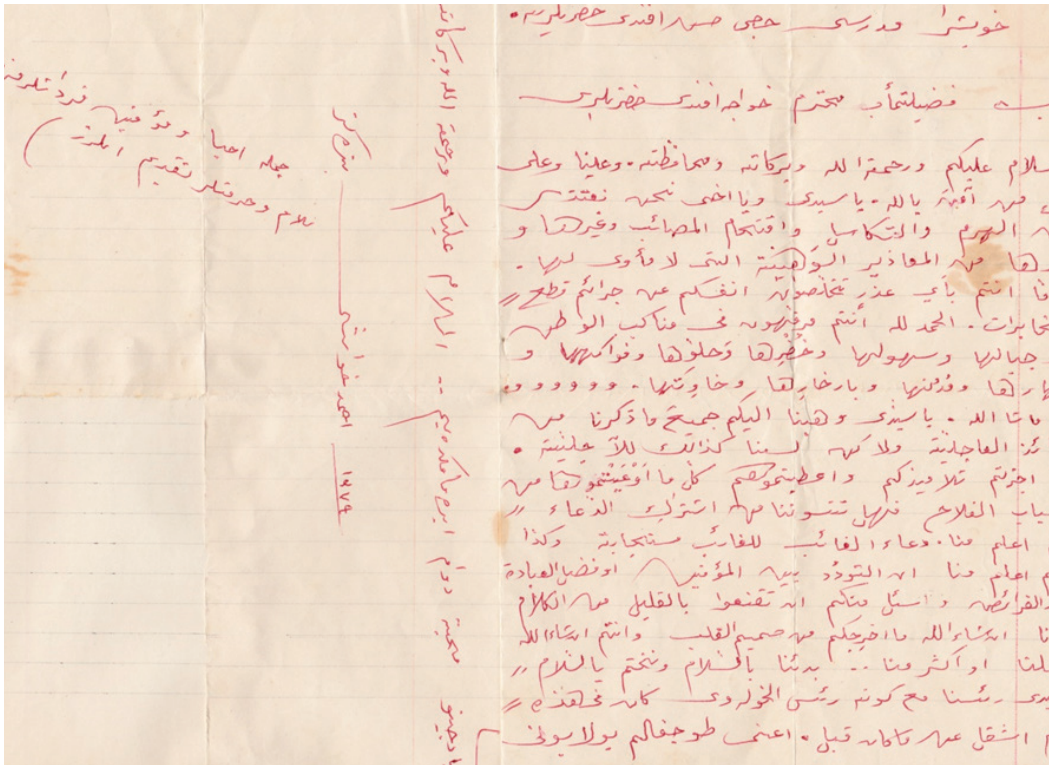
9. Mektuplarda nazik bir dil ile uyarılar yapılmaktadır.

10. Yazım ve imla kurallarına riayet edilmektedir.

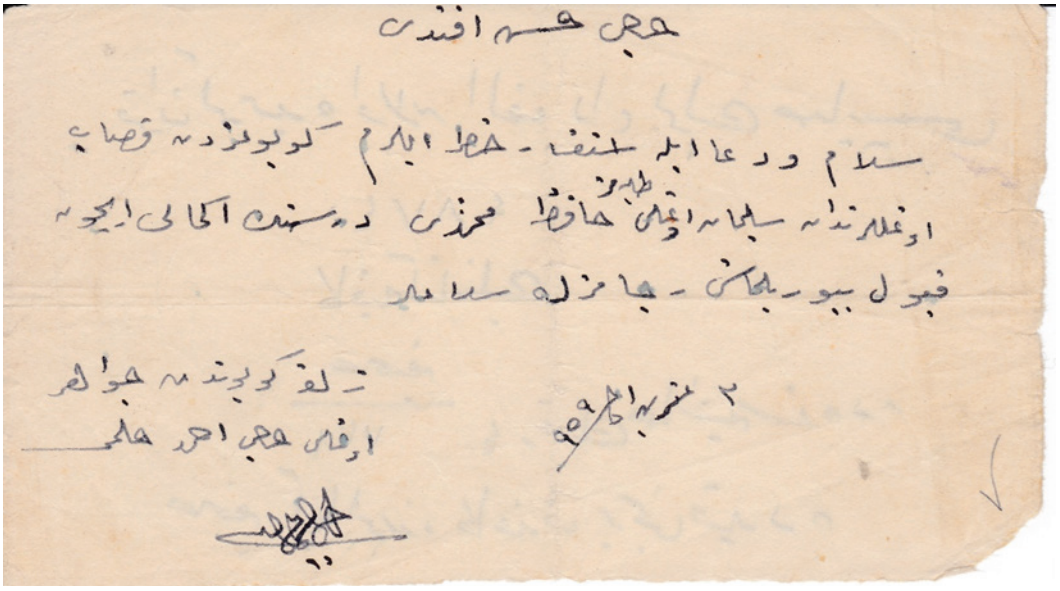
11. Yazı bir tür sanat eseri gibi ortaya çıkmaktadır.

A) Âlimlerin Kendisine Yazdığı Mektuplar

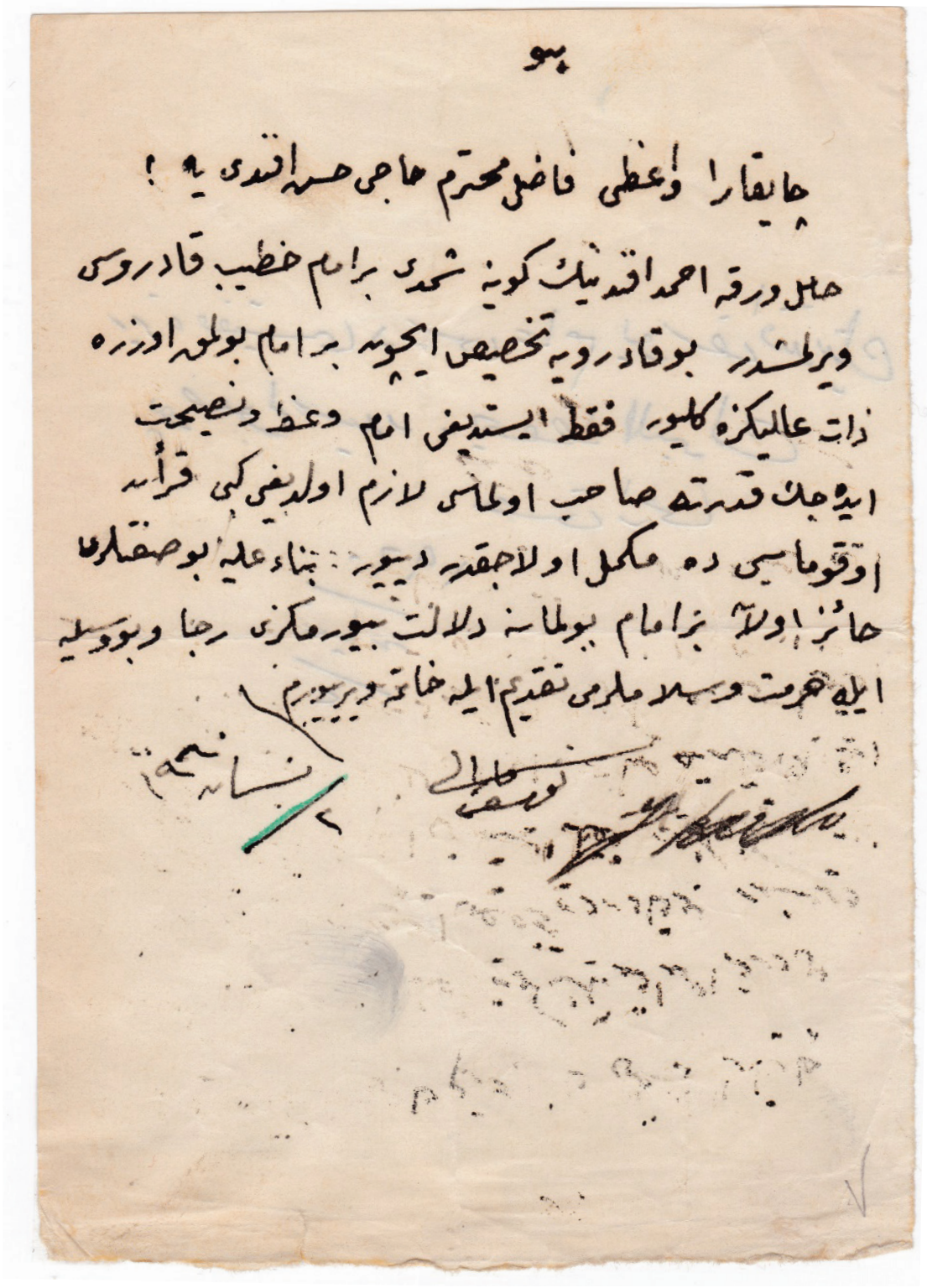
Ek-1: Merhum Ahmet Topal (İmam Havâşî)

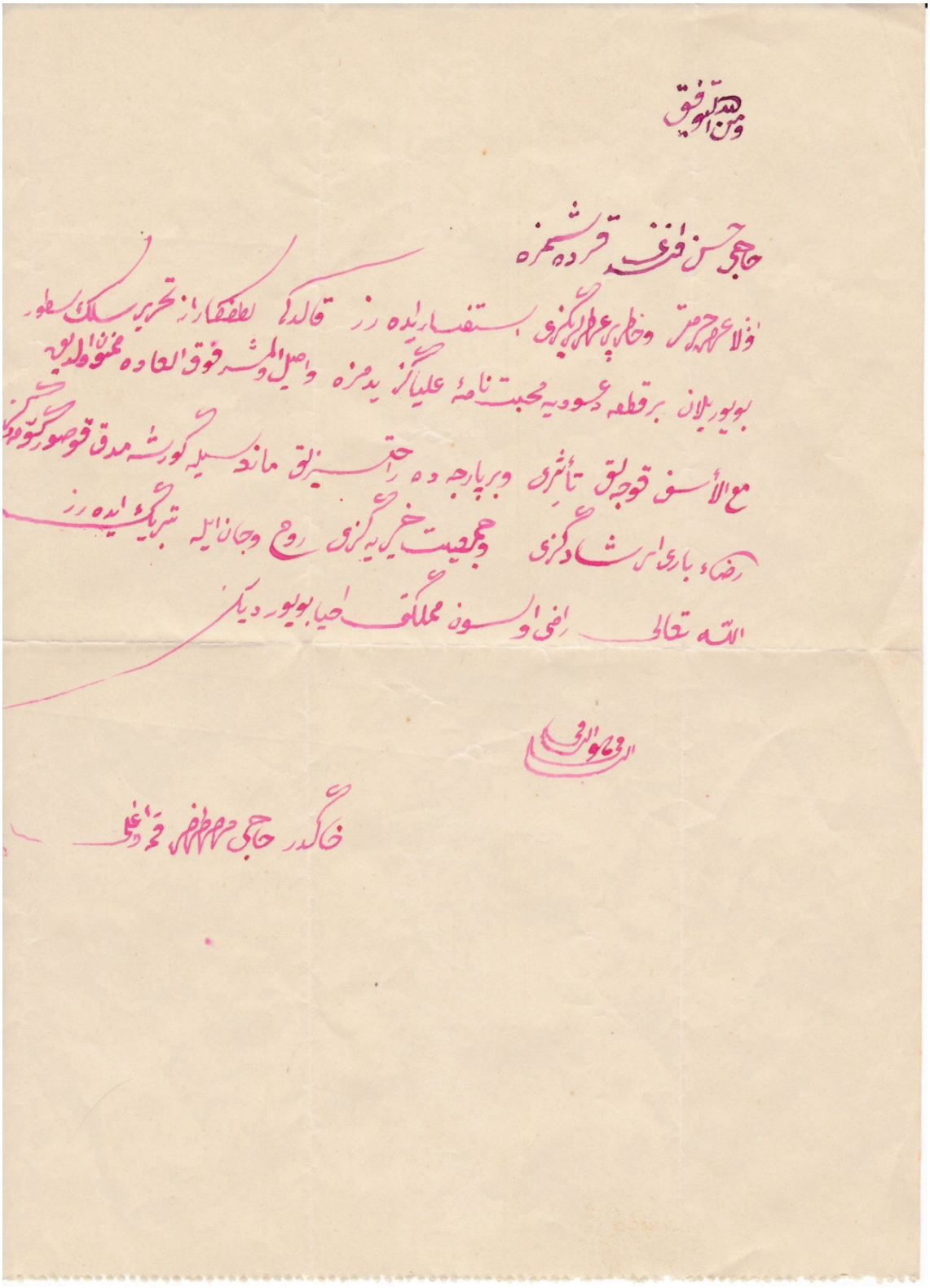
Ek-2: Cevahir Oğlu Merhum Hacı Ahmed Hilmi

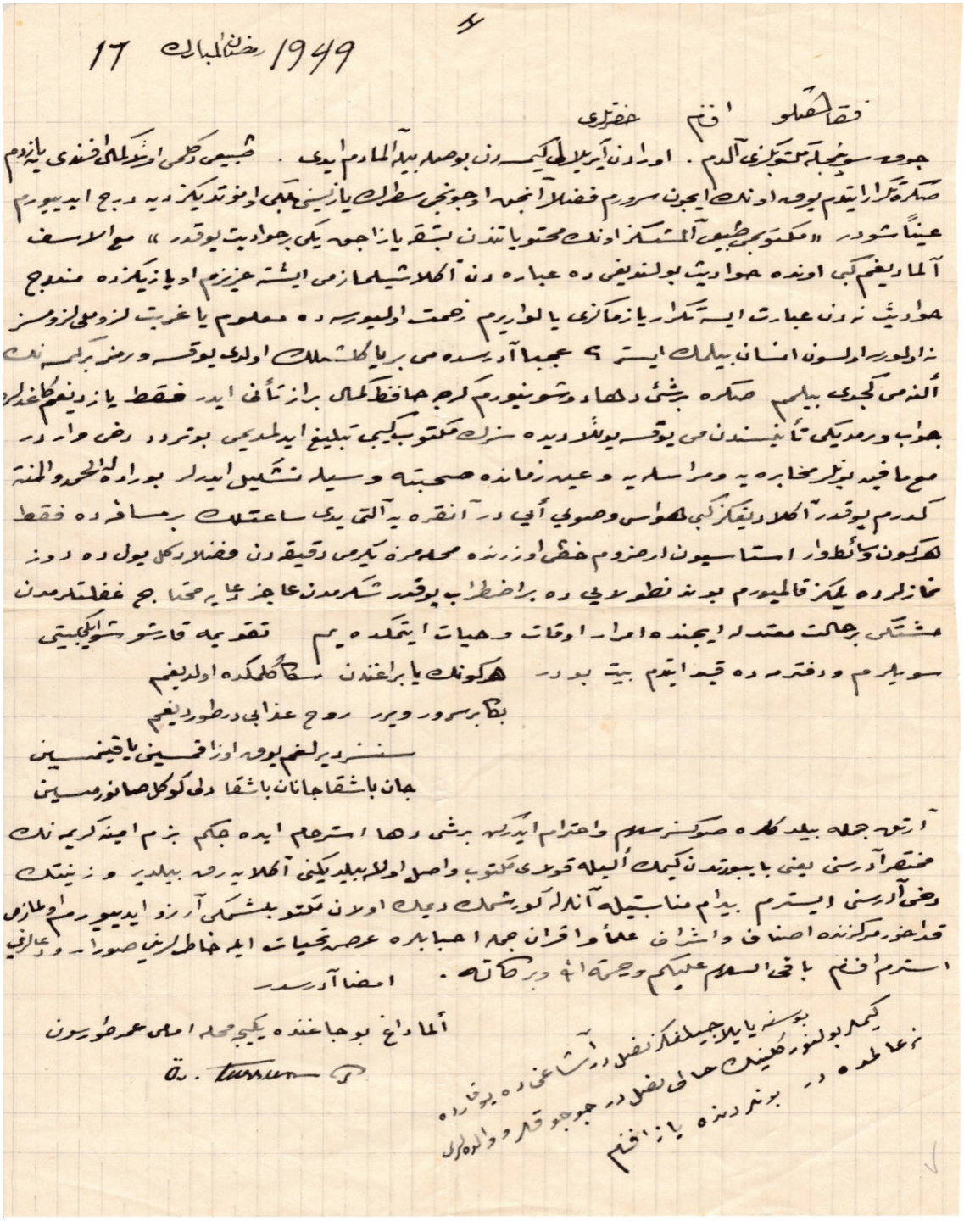
Ek-3: Eski Rize Müftüsü Merhum Yusuf Karalı Efendi

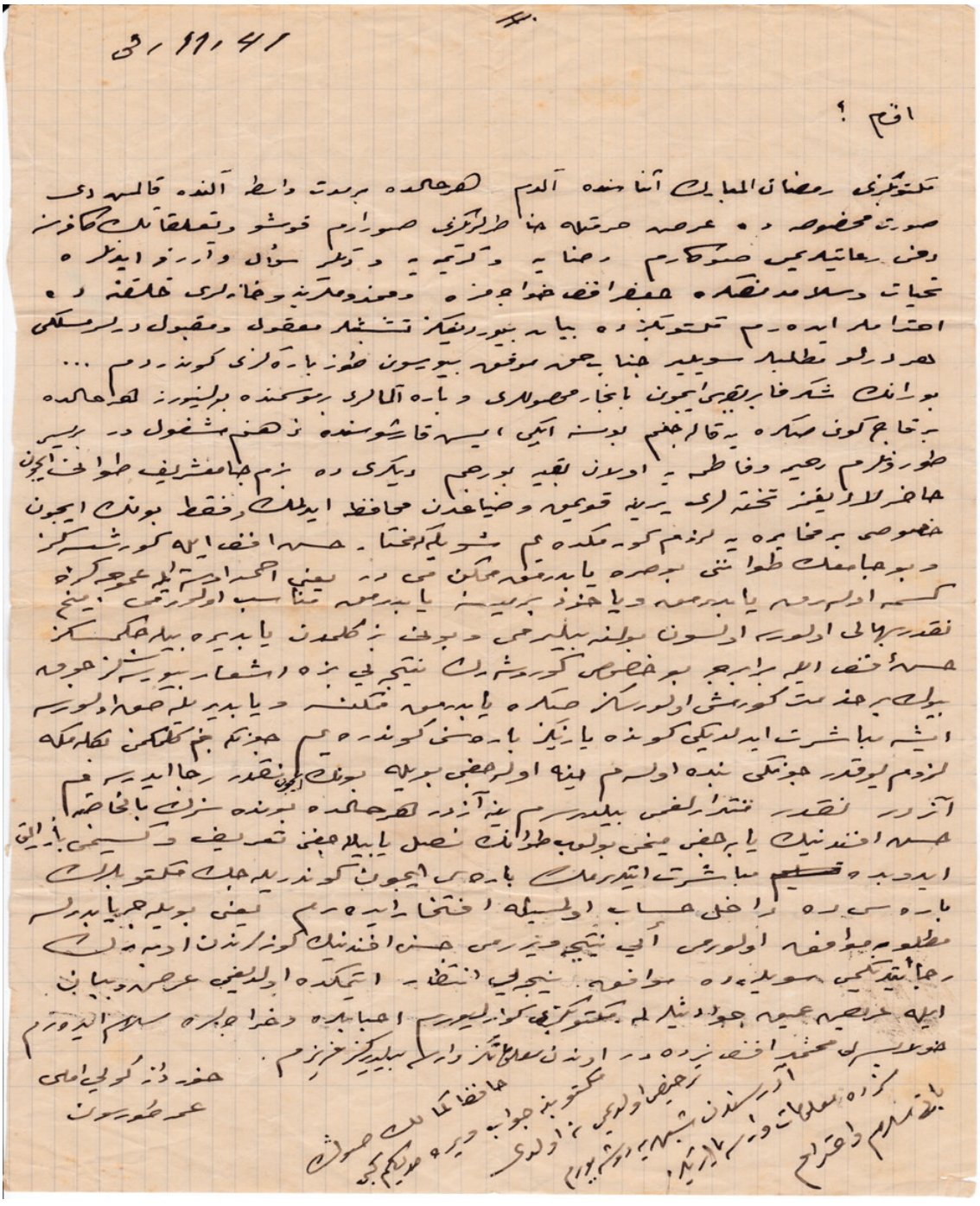
Ek-4: Hacı Mustafa Kameroğlu

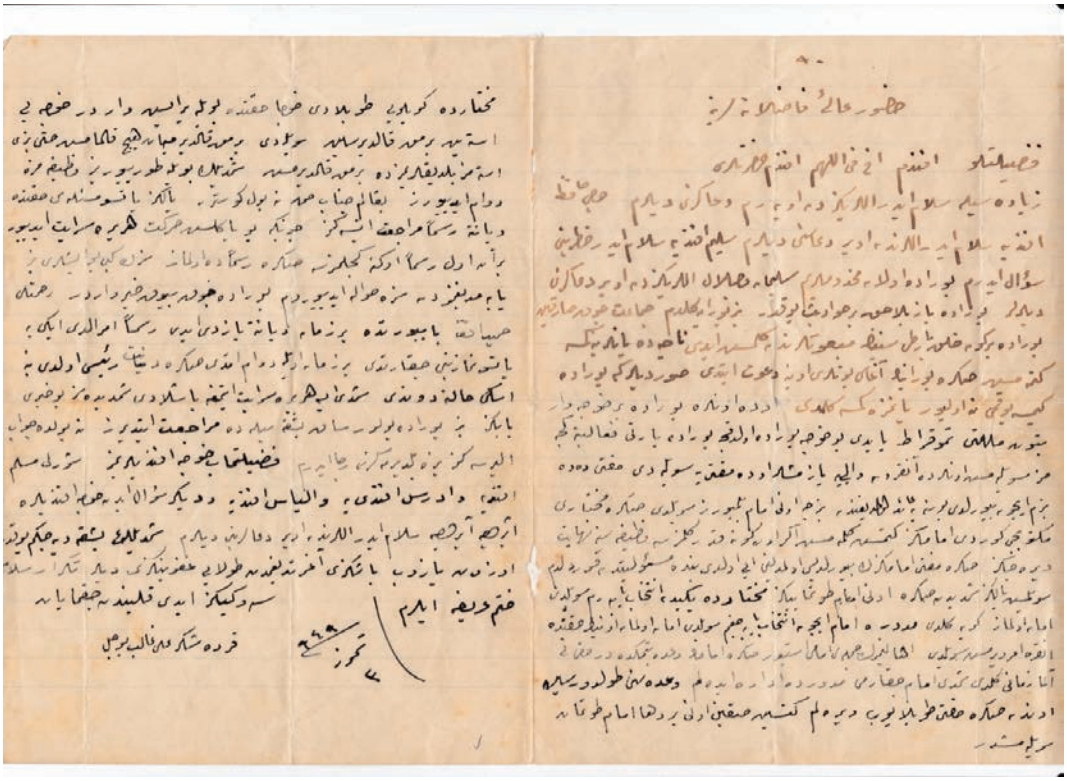
Ek-5: Merhum Ömer Dursun Poyraz Efendi-1

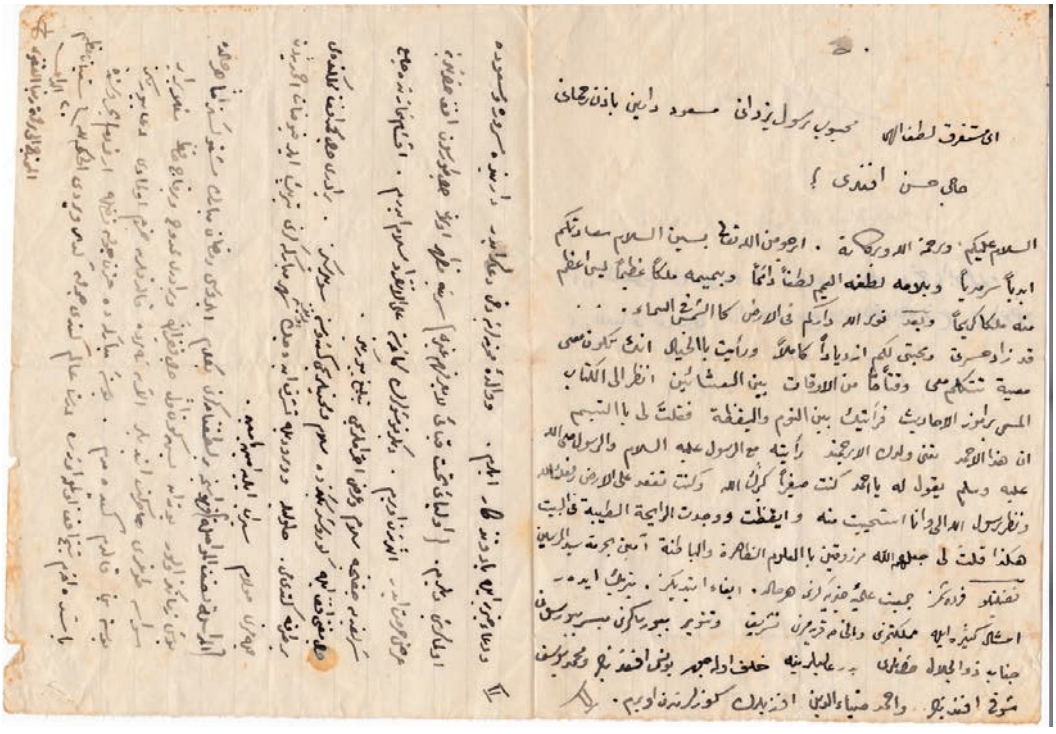
Ek-6: Merhum Ömer Dursun Poyraz Efendi-2

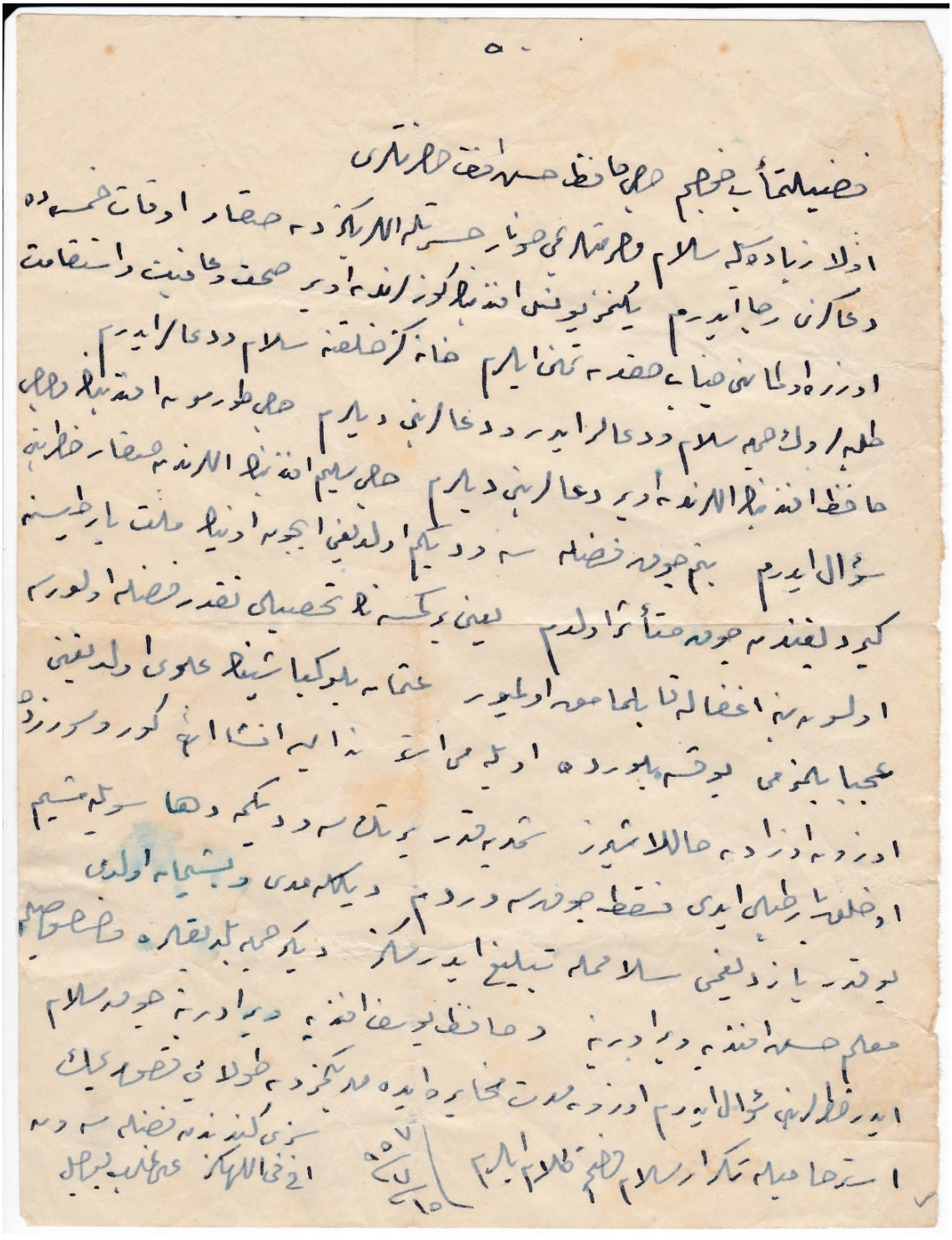
Ek-7: Merhum Ali Galip Yücel Efendi-1

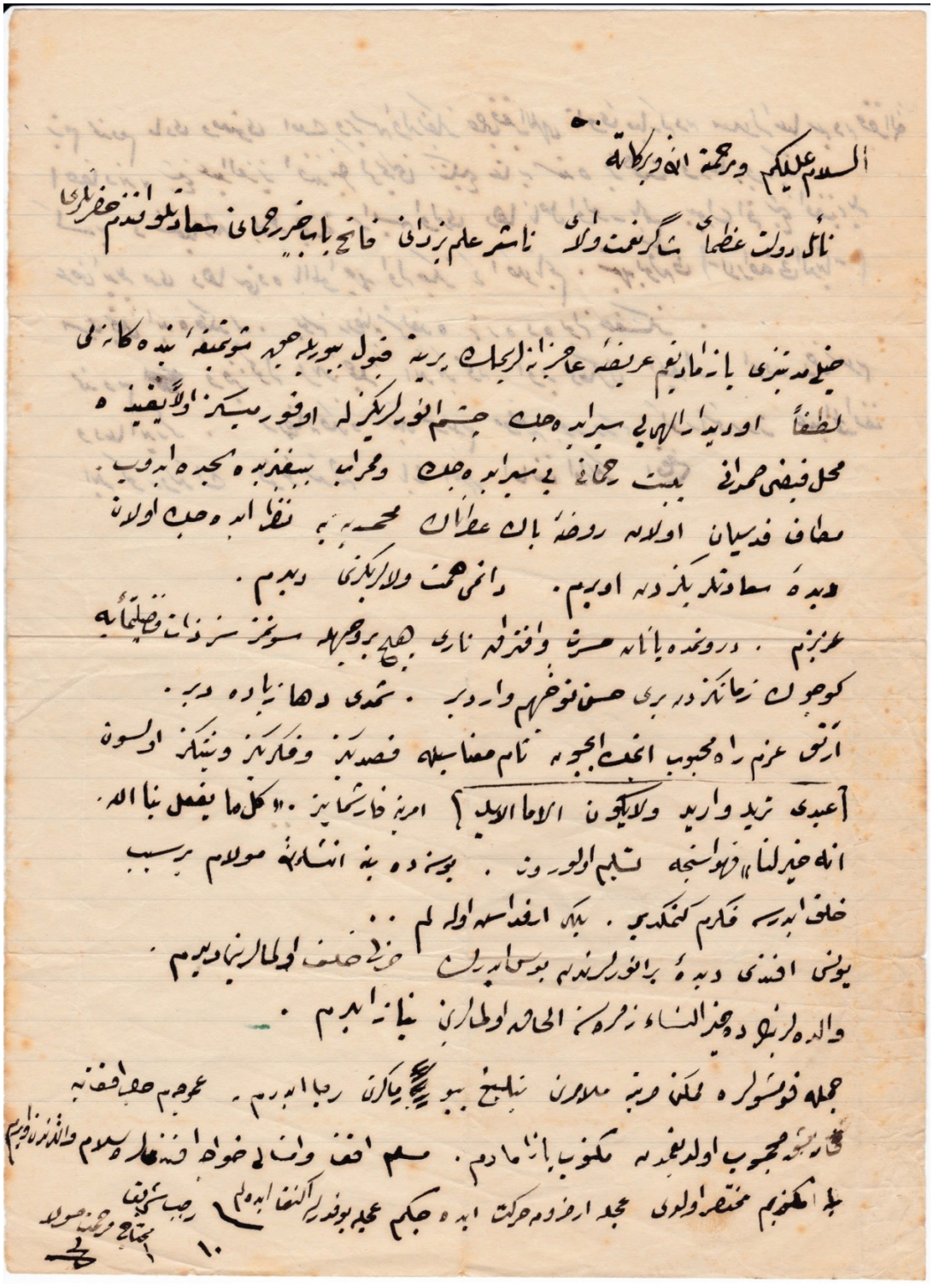
Ek-8: Merhum Hacı Salih Bilgin Efendi-1

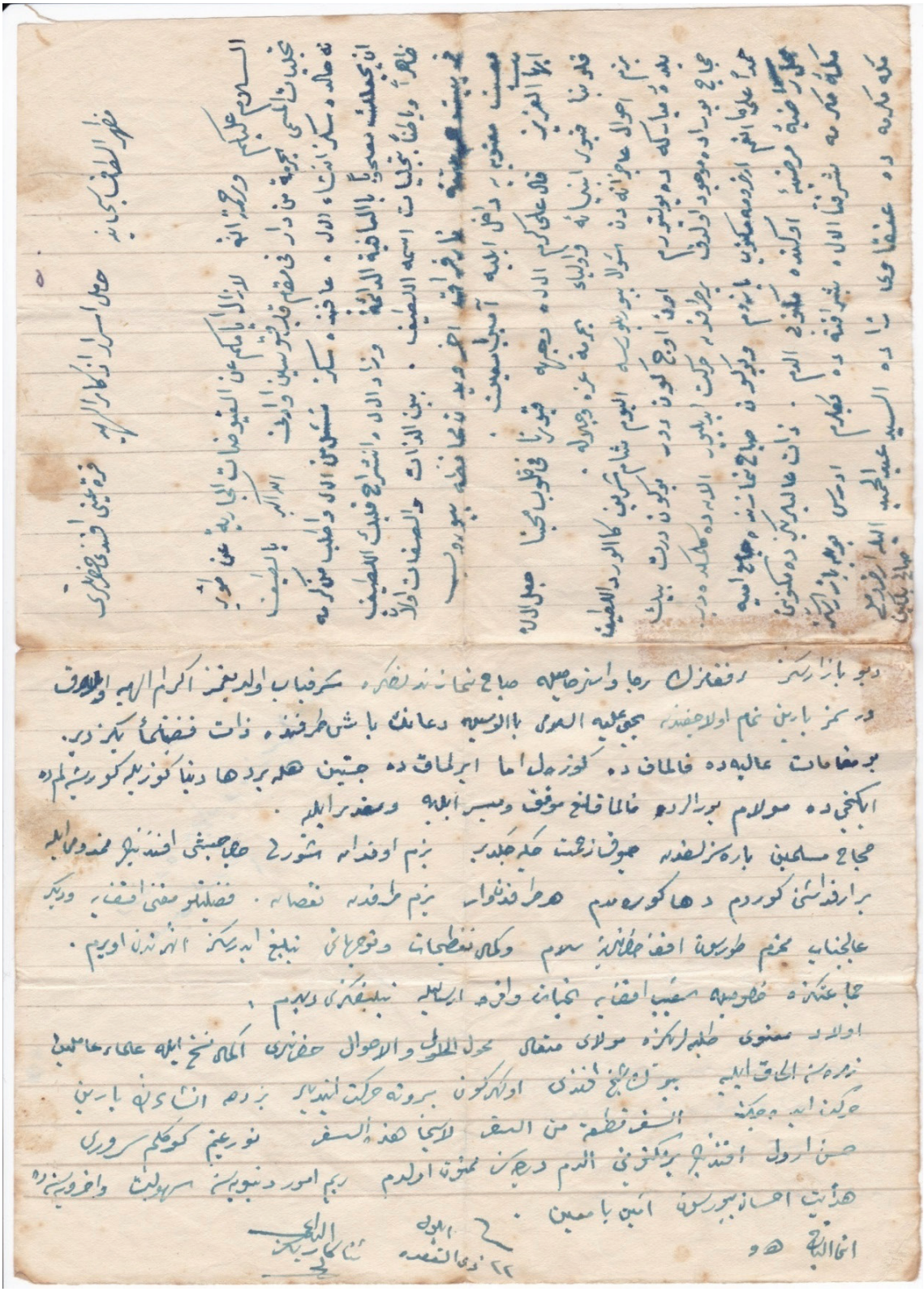
Ek-9: Merhum Ali Galip Yücel Efendi-2

Ek-10: Merhum Hacı Salih Bilgin Efendi-2

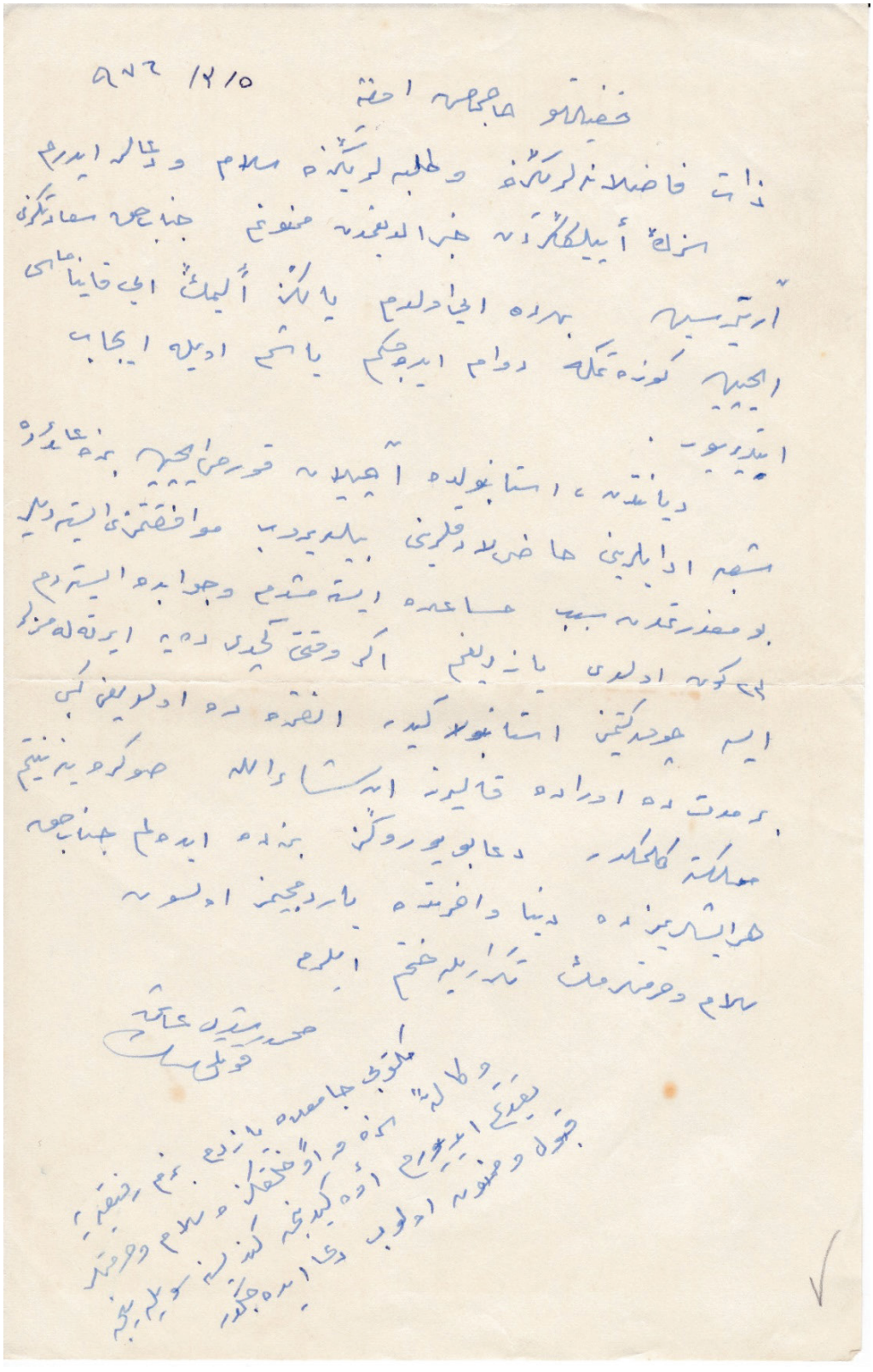

Ek-11: Merhum Hacı Salih Bilgin Efendi-3

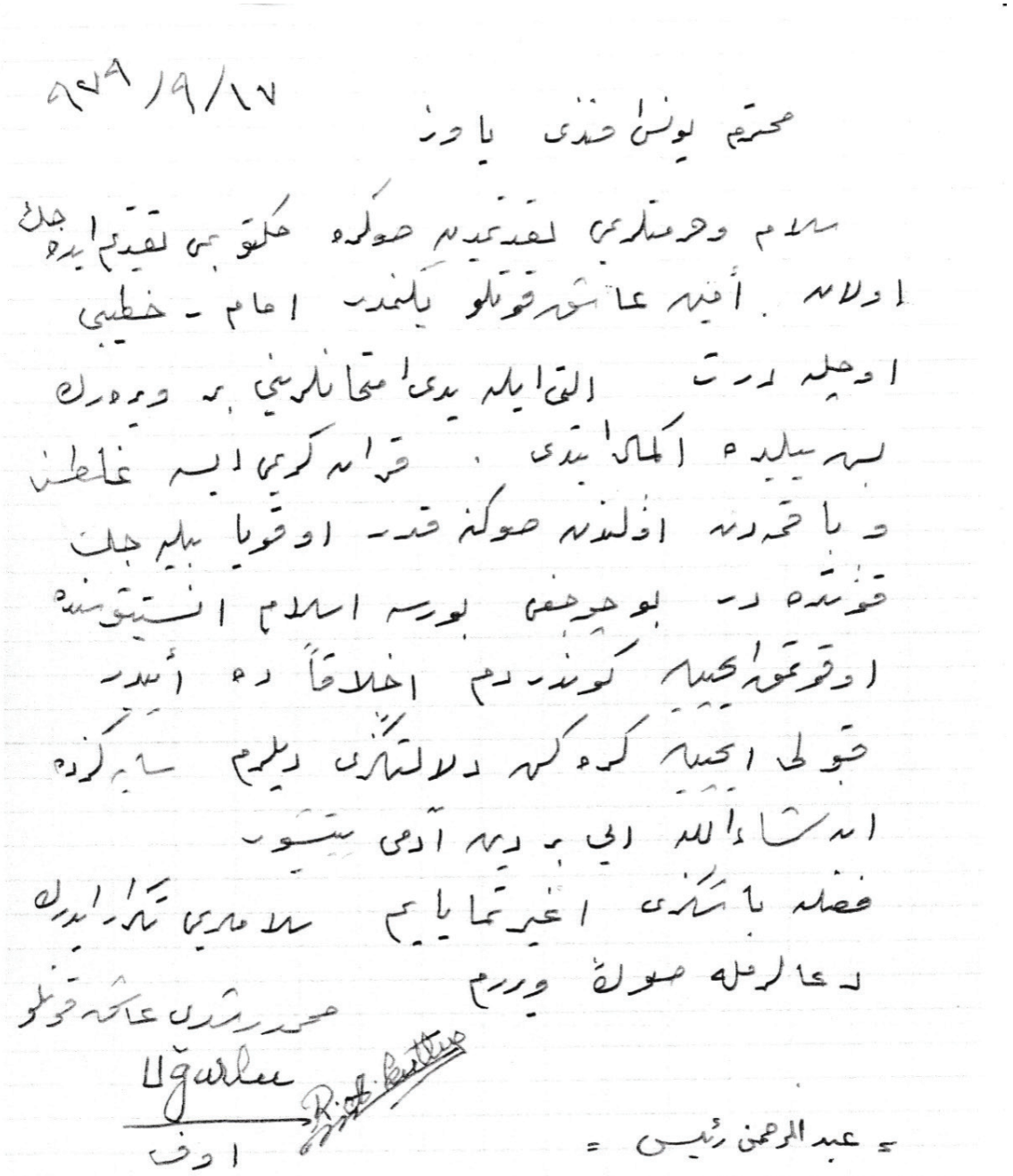

Ek-12: Merhum Hacı Salih Bilgin Efendi-4

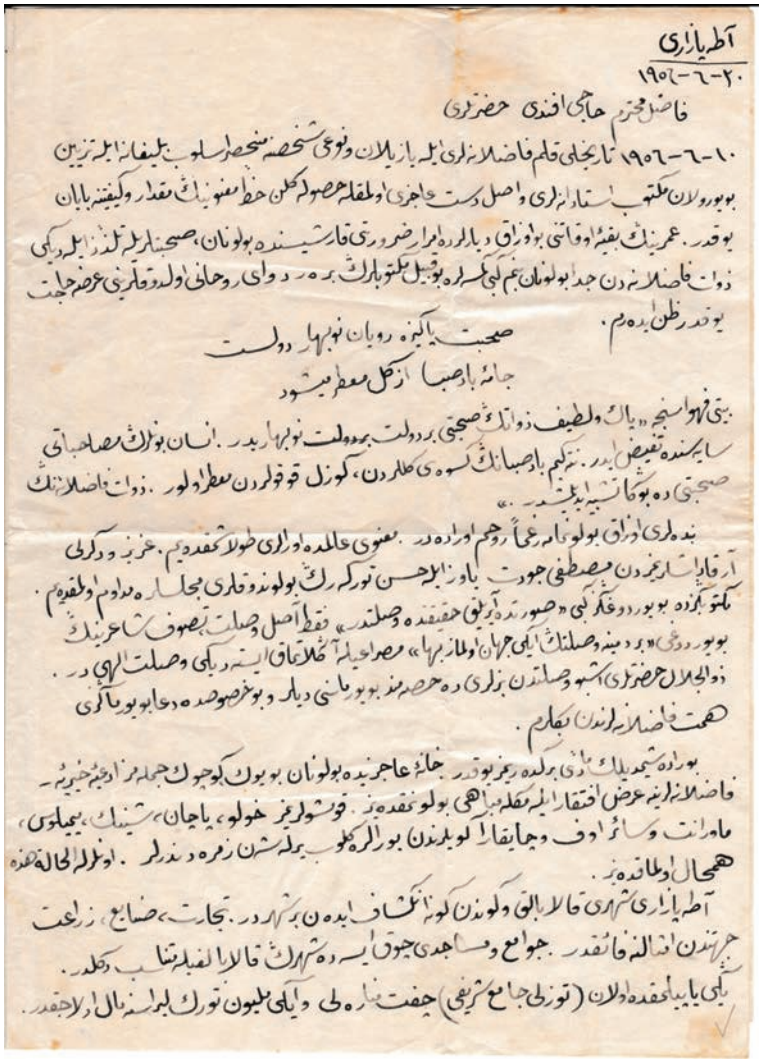
Ek-13: Merhum Hacı Mehmed Rüşdü Aşıkkutlu Efendi-1

Ek-14: Merhum Hacı Mehmed Rüşdü Aşıkkutlu Efendi-2

Ek-15: Merhum Mehmed Emin Keleş Efendi: (Adapazarı'nda Muallim)-1

آطه یازاری
۲۰-۶-۱۹۵٦

فاضل محترم حاجی افندی حضرتری

۱۰-۶-۱۹۵٦ تاریخلی قلم فاضلانه لری یله یازیلان ونوعی شخصه منحصر اسلوب بلیغانه یله تزین بویورولان مکتب استارانه لری واصل دست حاجزی اولمقله محصول کمین حظ مضمونك مقدار وکیفیتنه بایان یوقدر. عمرینك بقیه اوقاتی بو اوراق وبالجمله امراض ضروریه قارشیسنده بولونان، صحبتلرینك تلذذ ایله دیکی ذوات فاضلانه دن جدا بولونمان بم لبی کسلره بو قبیل بلکتو بارك برده دوای روحانی اولدوقلرینی عرض حاجت یوقدر ظن ایده رم.

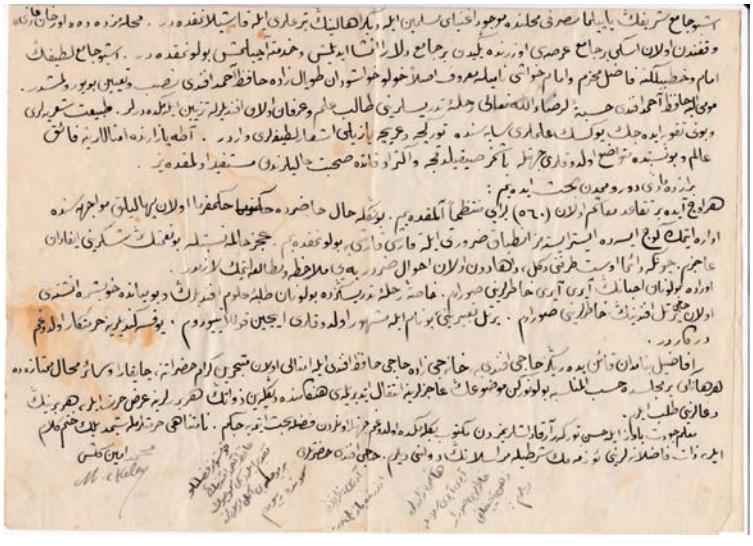
صحبت یار کیزه رویان نوبهار دولت
جانه باد صبا از کل معطر میشود

بیتی فحوا سنجه «یاك ولطیف ذوات ایله صحبتی بر دولت نوبهار بدر. انسان بو نوع مصاحباتی سایه سنده فیض بدر. تعلیم باد صبانك کسوه ی کلدن، کوزل قوقولدن معطر اولور. ذوات فاضلانه نك صحبتی ده بو کا تشبیه ایدیلمشدر.»

بنده لری اوراق بولونامه رغماً روحم اوراده در. یعنی عالمده اوزاق طولاشمقده یم. خزینه دار کرلی آرقاداشم عزیزدن مصطفی جودت یاوز ایله حسن تورکمرك بولونده وقتلری مجالسده مداوم ومقوم. مکتوبکزده بویورودوغکز کبی «صورتده دیرلیق حقیقتده وصلتدر» فقط اصل وصلت تصوف شاعرینك بویورودوغی «بوده مینه وصلتك ایلی جریان اولماز بربها» مصراعیله آکلاشیلیر ایسه دیکی وصلت الهی در. ذوالجلال حضرتری کشف وصلتدن بزلری ده حصه مند بویورمانی دیلر وبو خصوصده دعایه بویوروکزی همت فاضلانه لرینه دن بکلرم.

بورادهکی تمدیلك یاغی بولنده رعزیزدر. خانه عاجزینده بولونان بویوك کوچوك جمله مزادینه حضرتلرینه فاضلانه لرینه عرض احترام ایلر بکلرم. اهلی بولونقده در. قوشولرینه خولو، یاجیان، شینك، بیمیلوس، مامورات وسائر اوف ویاقیلا اولیدن بورالرده کلوب یرلشن زمره دندر. اونوله الحالة نقده همحال اولمقده در.

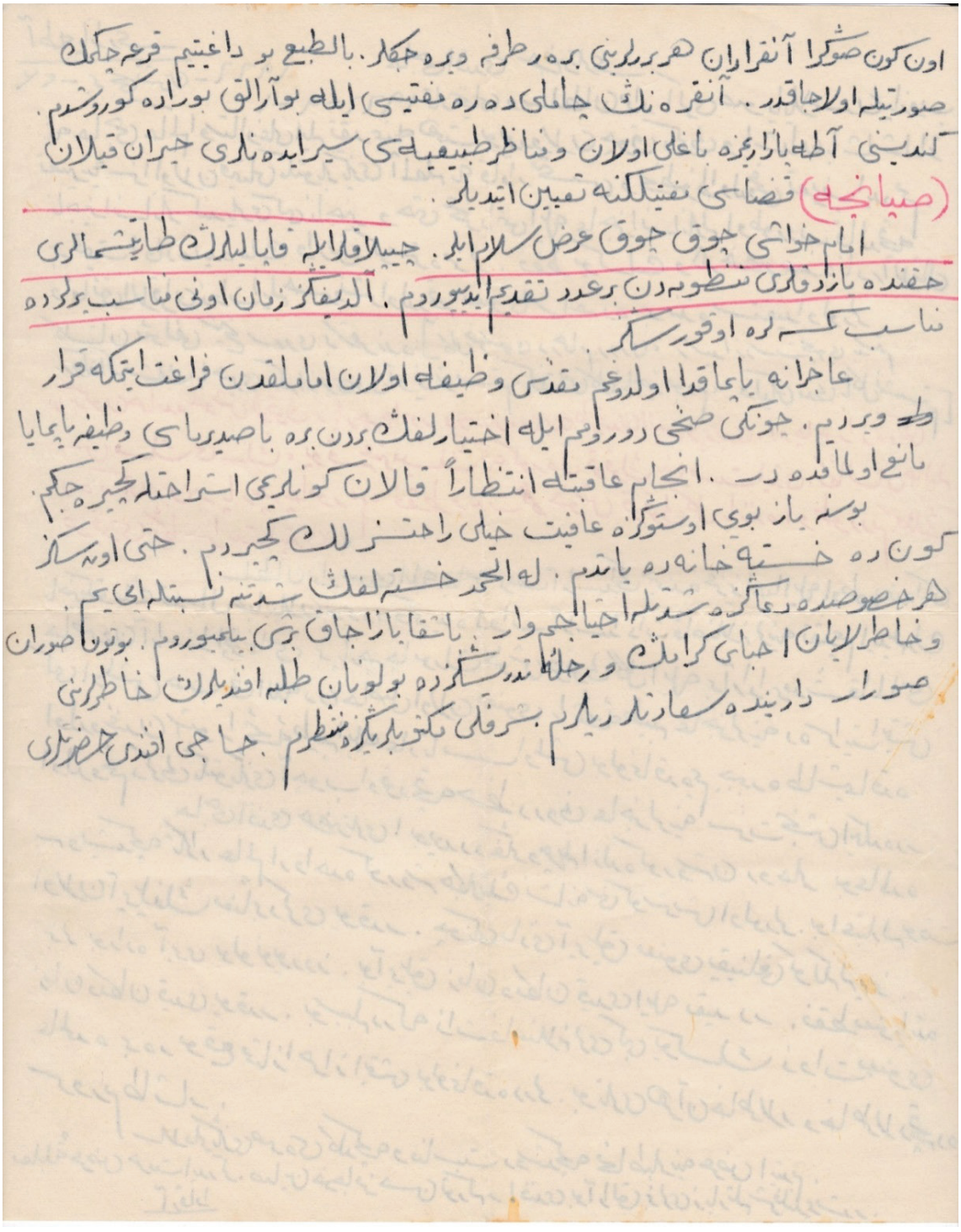
آطه یازاری شهری قالابالق ولوندن کونه کونه اشتغال ایده ن بر شهردر. تجارت، صنایع، زراعت جریان اتمکله فائقدر. جوامع ومساجدی جوق ایسه ده شهرك قالابالغیلیغنه تناسب ویکلر. یکی یاپیلمقده اولان (تورلی جامع شریفی) حیفت شاه لی وایکی مایون تورك لیرهسنه مال اولاجقدر.

Ek-16: Merhum Mehmed Emin Keleş: (Adapazarı'nda Muallim)-2

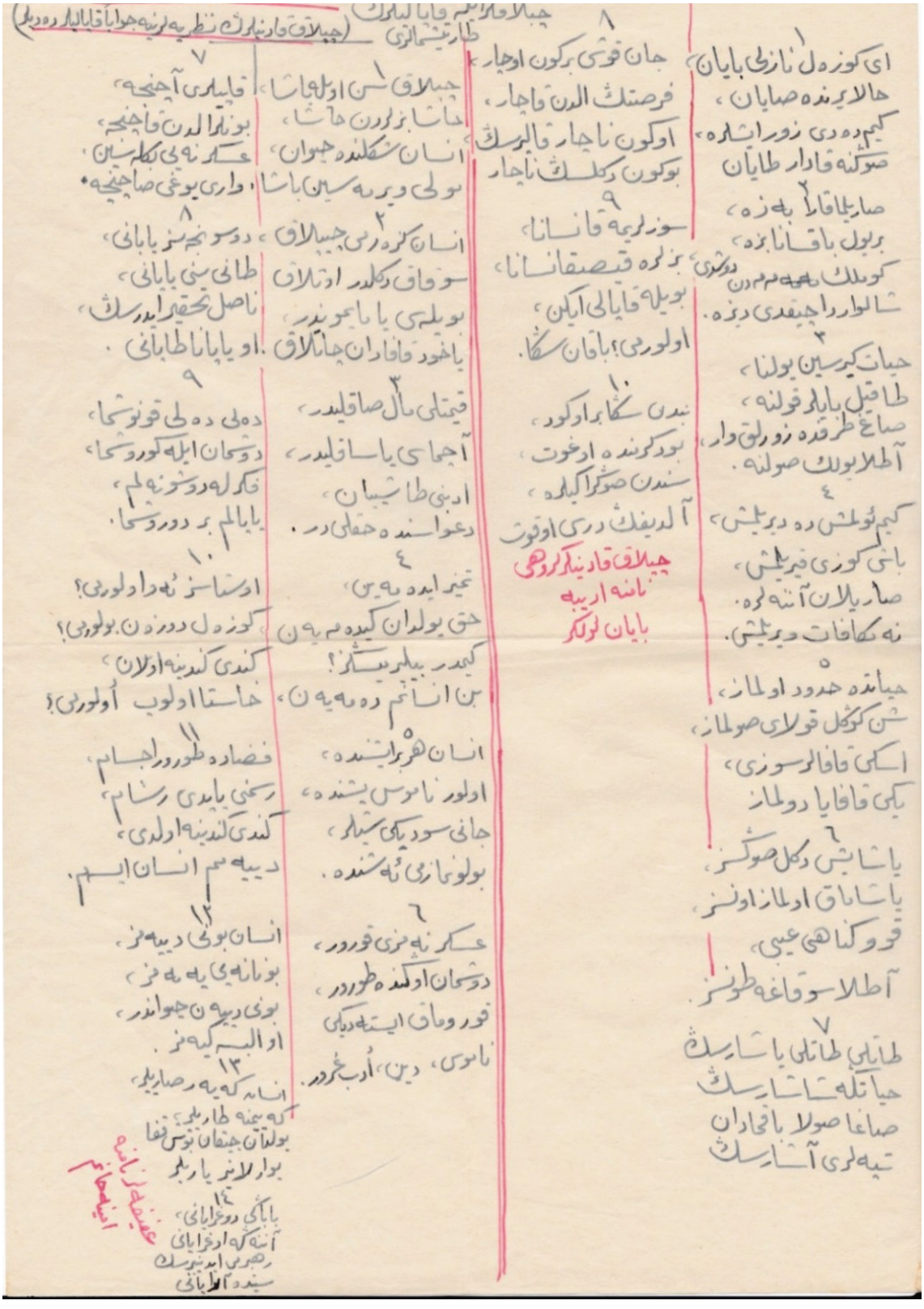

Ek-17: Merhum Ahmed Topal: (Mehmed Emin Keleş aracılığı ile)

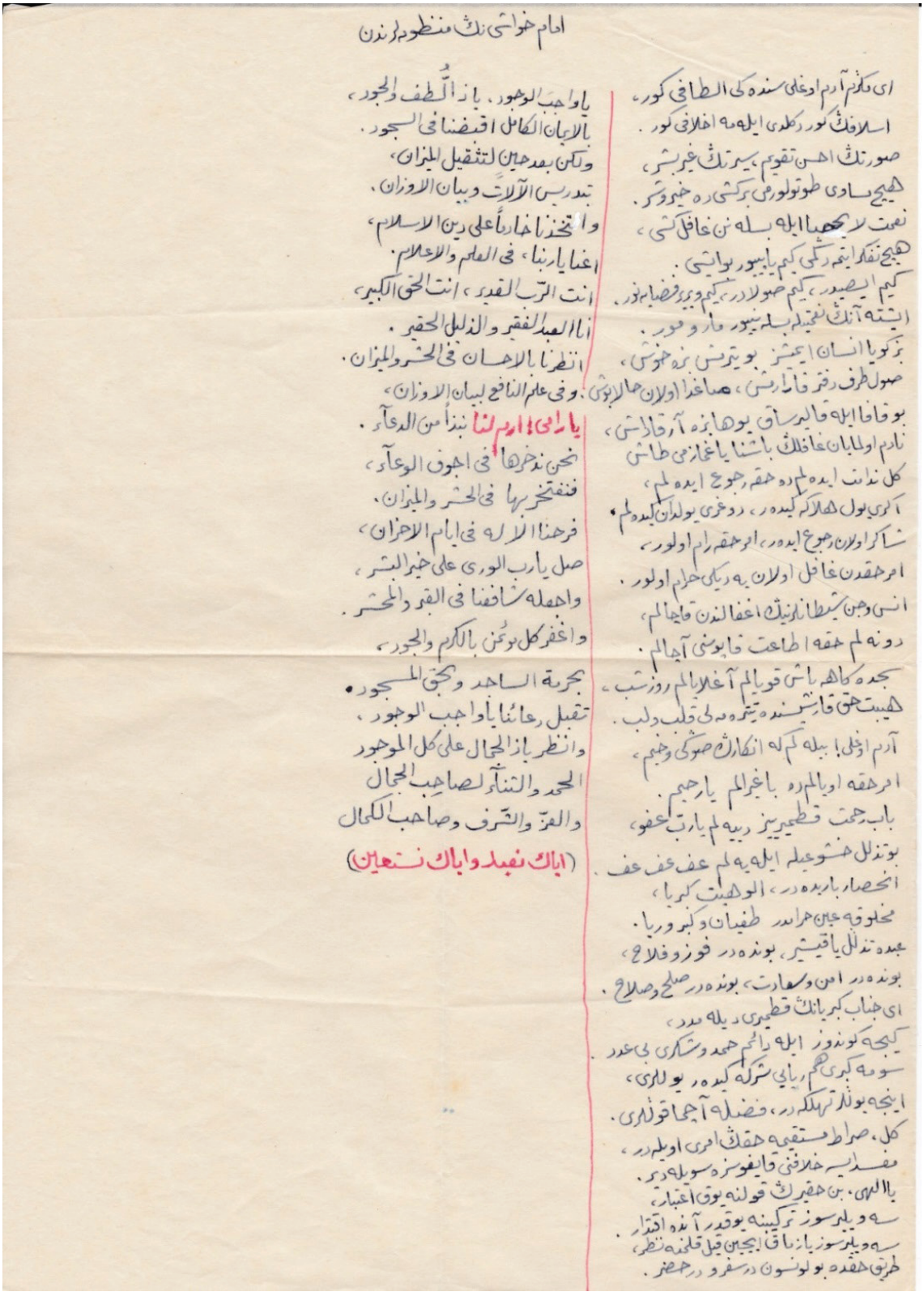

اون کون صوکرا آنقراوان هر برلرینی بره رطرفه ویره جکلر. بالطبع بو داغیتیم قرعه چکمک
صورتیله اولاجاقدر. آنقره نك چاملی ده ره منفتیسی ایله بوآرالق بوراده کوروشدم.
کندینی آطه بازارجه باغلی اولان ومناظر طبیعیه سی سیرایده نلری حیران قیلان
(صیانجه) قضاسی نفتیلکنه تعیین ایتدیلر.
امام خواجی چوق چوق عرض سلام ایلر. چیلاوفلایله فایالیلرك طاتیشمالری
حقنده بازدوقلری منظومه دن برعدد تقدیم ایدیورم. آلدیقلرکز زمان اونی مناسب بولدوقده
مناسب کسه ره اوقورسکز.
عاجزانه یایاقدا اولدوغم مقدس وظیفه اولان اداملقدن فراغت ایتکله قرار
ویردم. چونکی صحتی دورومم ایله اختیار لفك بردن بره باصیدیای وظیفه یایایا
مانع اولماقده در. انجام عاقبته انتظاراً قالان کونلریمی استراحتله کچیره جکم.
بوسنه یازبوی اوستوکزه عافیت خیلی راحتسزلك کچیردم. حتی اوه سکز
کون ره خسته خانه ره یاتدم. له الحمد خسته لفك شدتنه نسبتله ای یم.
هرخصوصده دعاکزه شدتله احتیاجمز وار. یاقیا یازاجاق بری بیلمیوردم. بوتون صوران
وخاطرلایان احبای کرامك و رجالك تدرسکزده بولونان طلبه افندیلرك خاطرینی
صوارله دارنده سعادتلریلم بسرقلی تکرار یازیکزه منتظرم. حاجی افندی حضرتلری

Ek-18: İmam Havâşî (Şiir)-1

Ek-19: İmam Havâşî (Şiir)-2

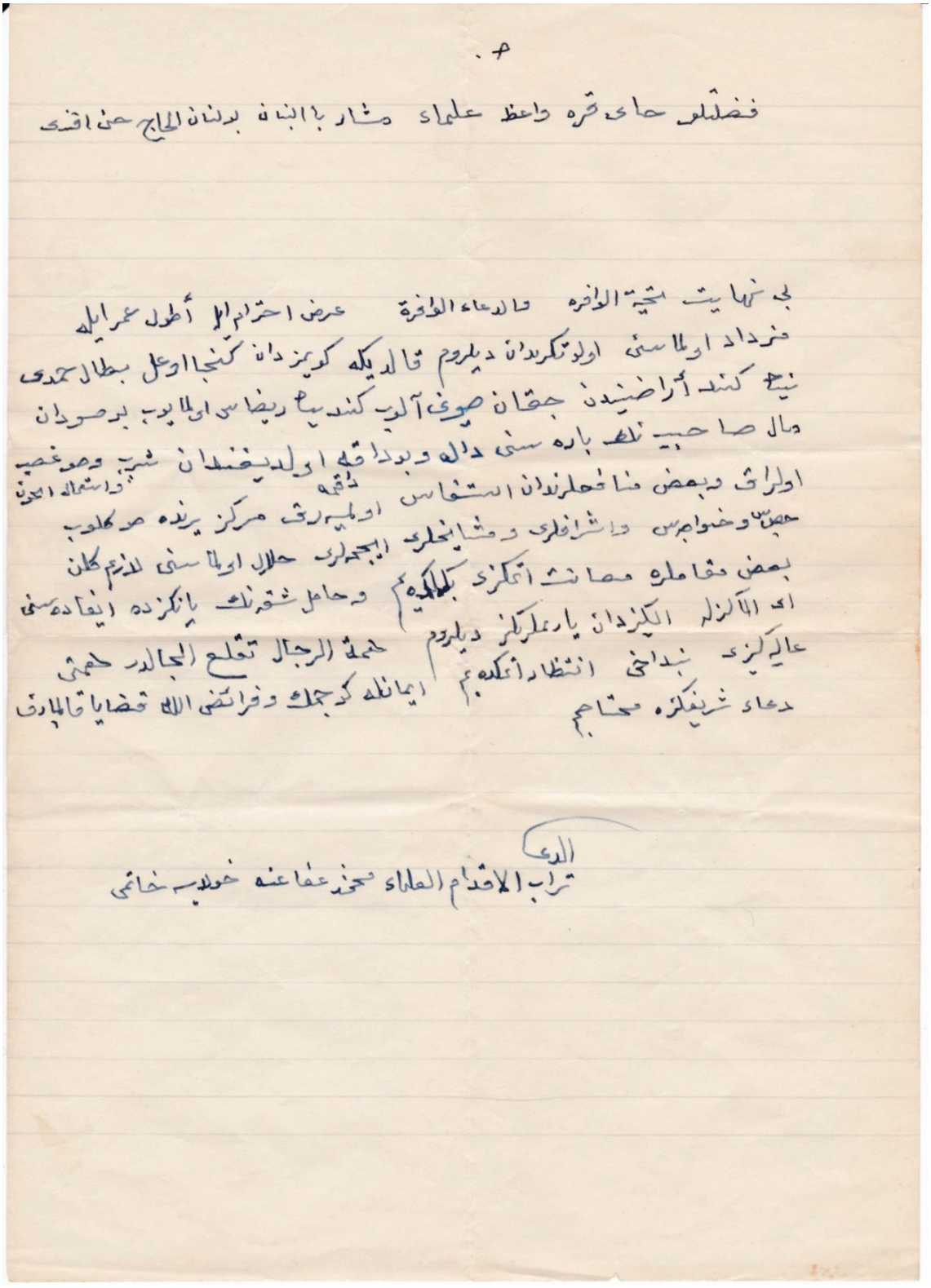
امام خواشی نك منظومه لرندن

ای دلبر آدم اوغلی سنده کی الطافی کور،
اسلافك کور رکلری ایله ده اخلافی کور.
صورتك احسن تقویم، سیرتك غیر بشر،
هیچ سادی طوتولورمی برکشی ده خیر و شر.
نعمت لر یحصیا ایله بسله نن غافل کشی،
هیچ تفکر ایتمز رکلی کیم یابیور یاپتی.
کیم ایصیدر، کیم صولدرر، کیم ویرر قضایه نور،
ایتسه آنك تعجیل بله بیور مازمور.
بر کویا انسان ایمش بو یرلرك هپسی خوش،
صول طرف رفتار ایدرسك، صاغدا اولان حال اویش.
بو فانا ایله فانیرساق یوقدر آرقادشی،
نادم اولمایان غافلك باشنا یاغمز طاشی
کل ندامت ایده لم ده حقه رجوع ایده لم،
اکری بول هلاکه کیده ر، دوغری یولدان کیده لم.
شاکر اولان رجوع ایده ر، امر حقه رام اولور،
امر حقدن غافل اولان یه ریکلی حرام اولور.
انسی وجن شیطانلرینك اغفالندن قاچالم،
دونه لم حقه اطاعت قاپوسنی آچالم.
بجده کاهلباشی قویالم آغلایالم روز شب،
هیبت حق قارشیسنده پیشه ده لی قلب ولب.
آدم اوغلی! بیله لم که انکارك صوکی وخیم،
امر حقه اویالمزه باغیرالم یارحیم.
باب رحمت قطعیریز ربیه لم یارب عفو،
بوتذلل خشوعیله ایله یه لم عف عف عف.
انحصار باریده ر، الوهیت کریا،
مخلوقه عین مراحم طفیان و کبریا.
عبده تذلل یاقیشیر، بونده ر فوز و فلاح،
بونده ر امن و سعادت، بونده ر صلح و صلاح.
ای جناب کبریانك قطعیری دیله مدر،
کیجه کوندوز ایله یالم حمد و شکری بی حدر.
سوه کبری کم ریایی شرکه کیده ر یولاری،
اینجه یولار تهلکه ر، فضله آچما قولاری.
کل، صراط مستقیمه حقك امری اویله در،
مفسدیسه خلافنی قایغوسزه سویله در.
یاالهی، بن حقیرك قولنه یوق اعتبار،
سه ویلرسوز ترکیبنه یوقدر آنده اقتدار.
سه ویلرسوز یازیاقی ایجین قیل قلمنه نظر،
طوتیق حقده بولونسون درسفر و درحضر.

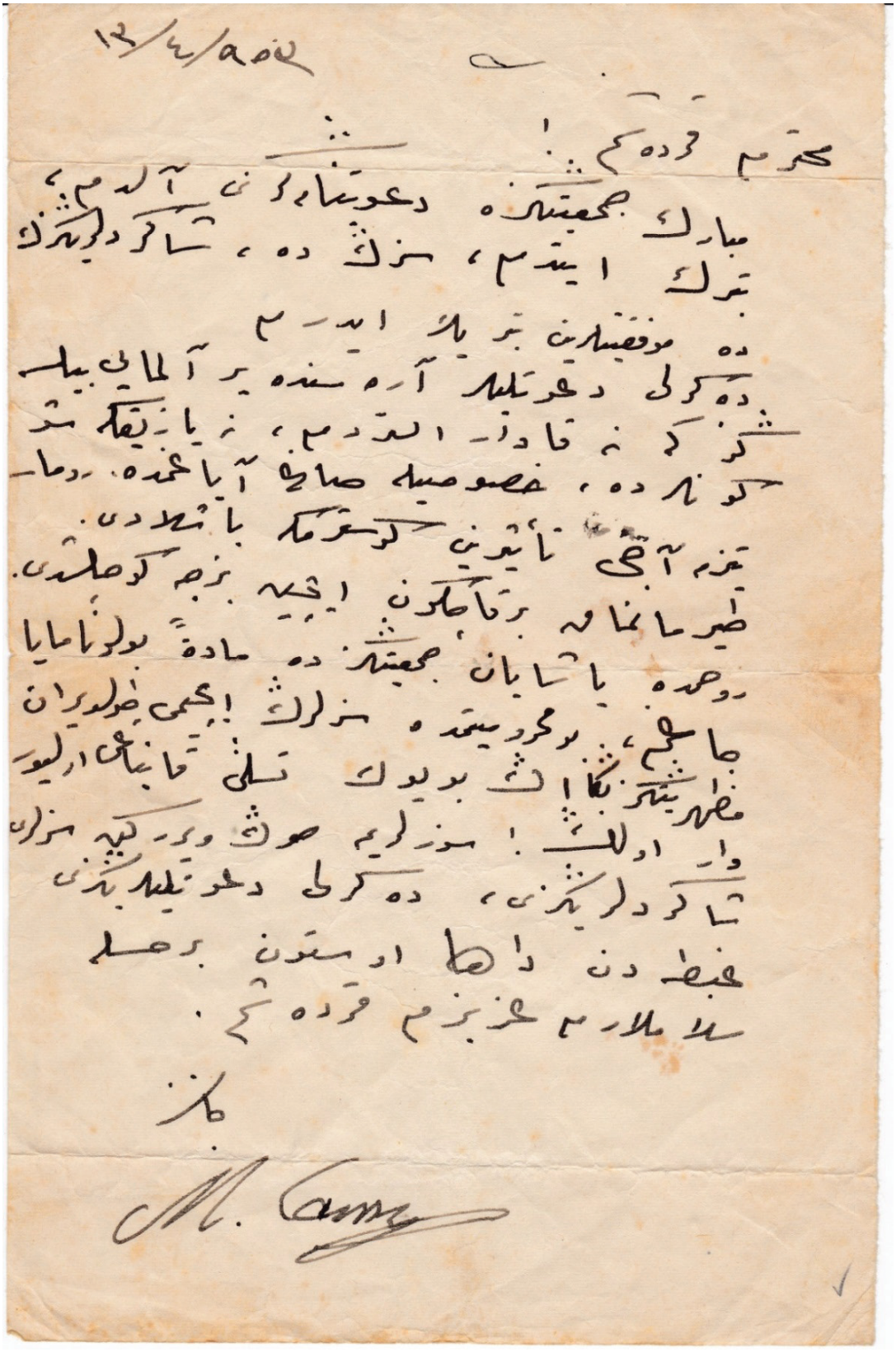
یاواجب الوجود، یاذاللطف والجود،
بالایمان الکامل اقتضنا فی السجود.
ولکن بعد حین لتثقیل المیزان،
تدریس الآلات وبیان الاوزان،
واتخذنا خادماً علی دین الاسلام،
اغنا یاربنا، فی العلم والاعلام.
انت الرب القدیر، انت الحق الکبیر،
انا العبد الفقیر والذلیل الحقیر.
انظرنا بالاحسان فی الحشر والمیزان،
وفی علم النافع لبیان الاوزان،
یارای! ادرکنا نبذاً من الدعآء.
نحن ندخرها فی اهوف الوعآء،
فنفتخر بها فی الحشر والمیزان،
فرحنا الاله فی ایام الاحزان،
صل یارب الوری علی خیر البشر،
واجعله شافعنا فی القبر والمحشر.
واغفر کل مؤمن بالکرم والجود،
بحرمة الساجد وبحق المسجود.
تقبل دعائنا یاواجب الوجود،
وانظر یاذالجمال علی کل الموجود
الحمد والثنآء لصاحب الجمال
والعز والشرف وصاحب الکمال

(ایاك نعبد وایاك نستعین)

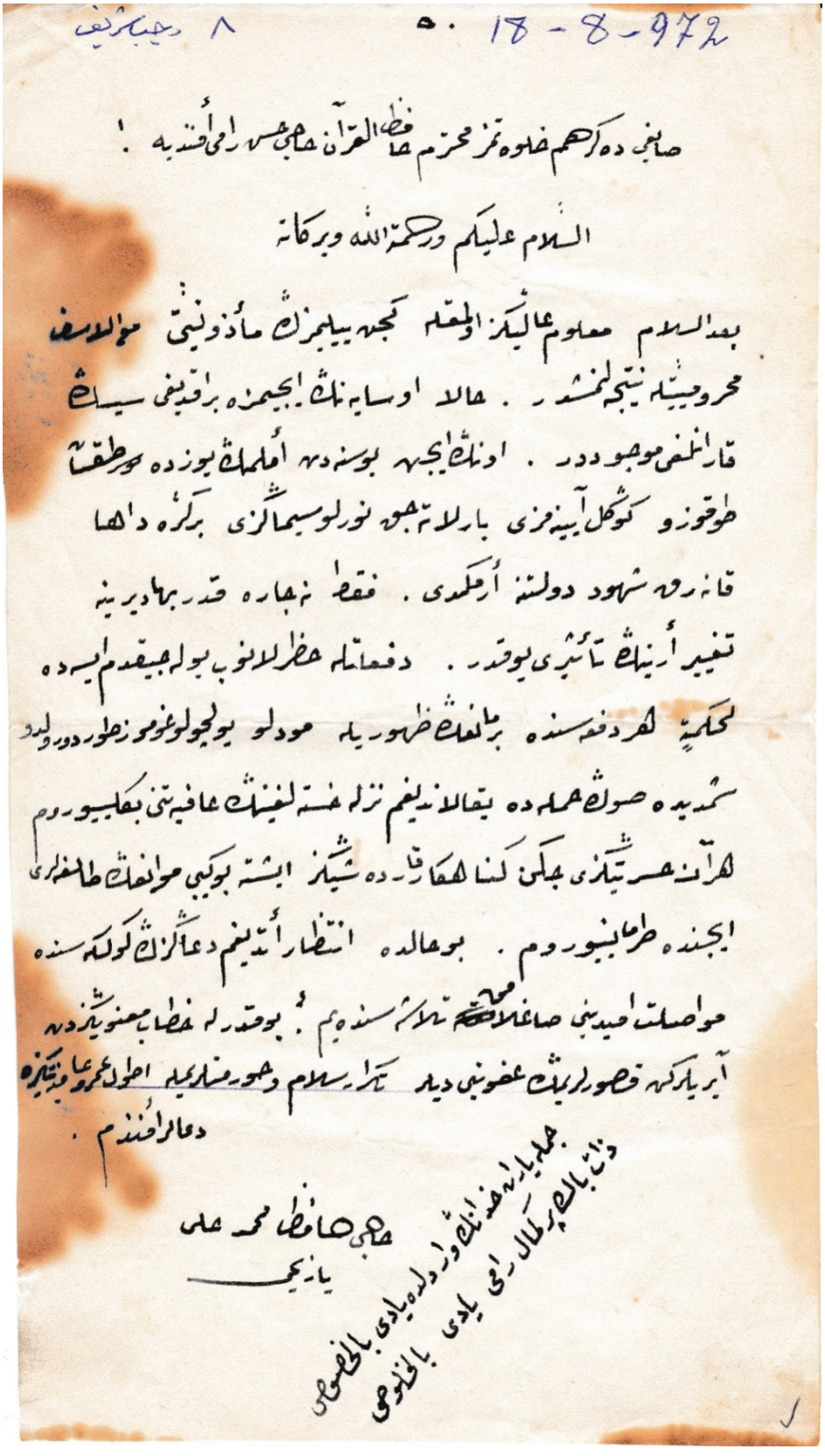
Ek-20: Holayısa Hadimi TürabuAkdami'l-Ulema Mehmed (Karahasanzade Hacı Mehmed Efendi)

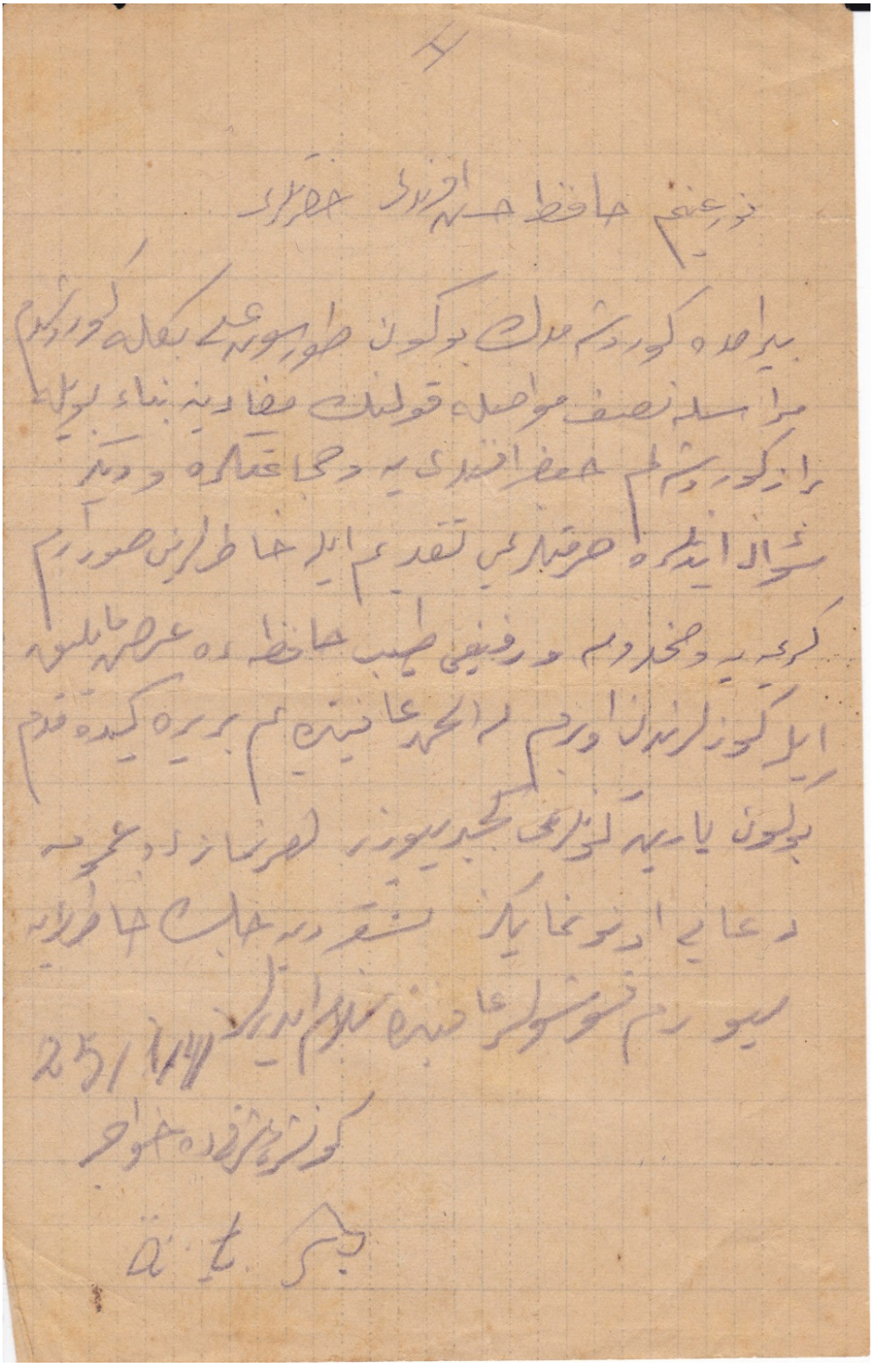
Ek-21: Trabzonlu Merhum Mustafa Cansız Efendi

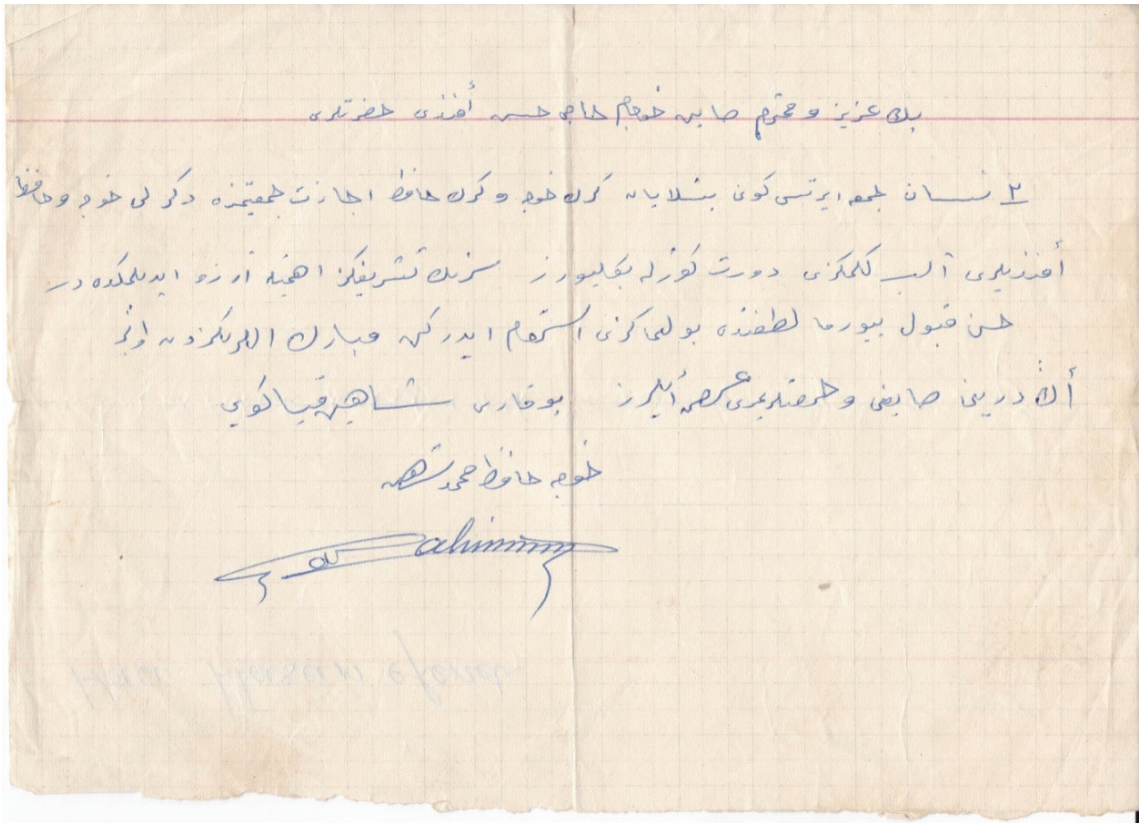
Ek-22: Hacı Hafız Muhammed Ali Yazıcı

Ek-23: Gönöşera Müderrisi Merhum Abdurrahim Efendi

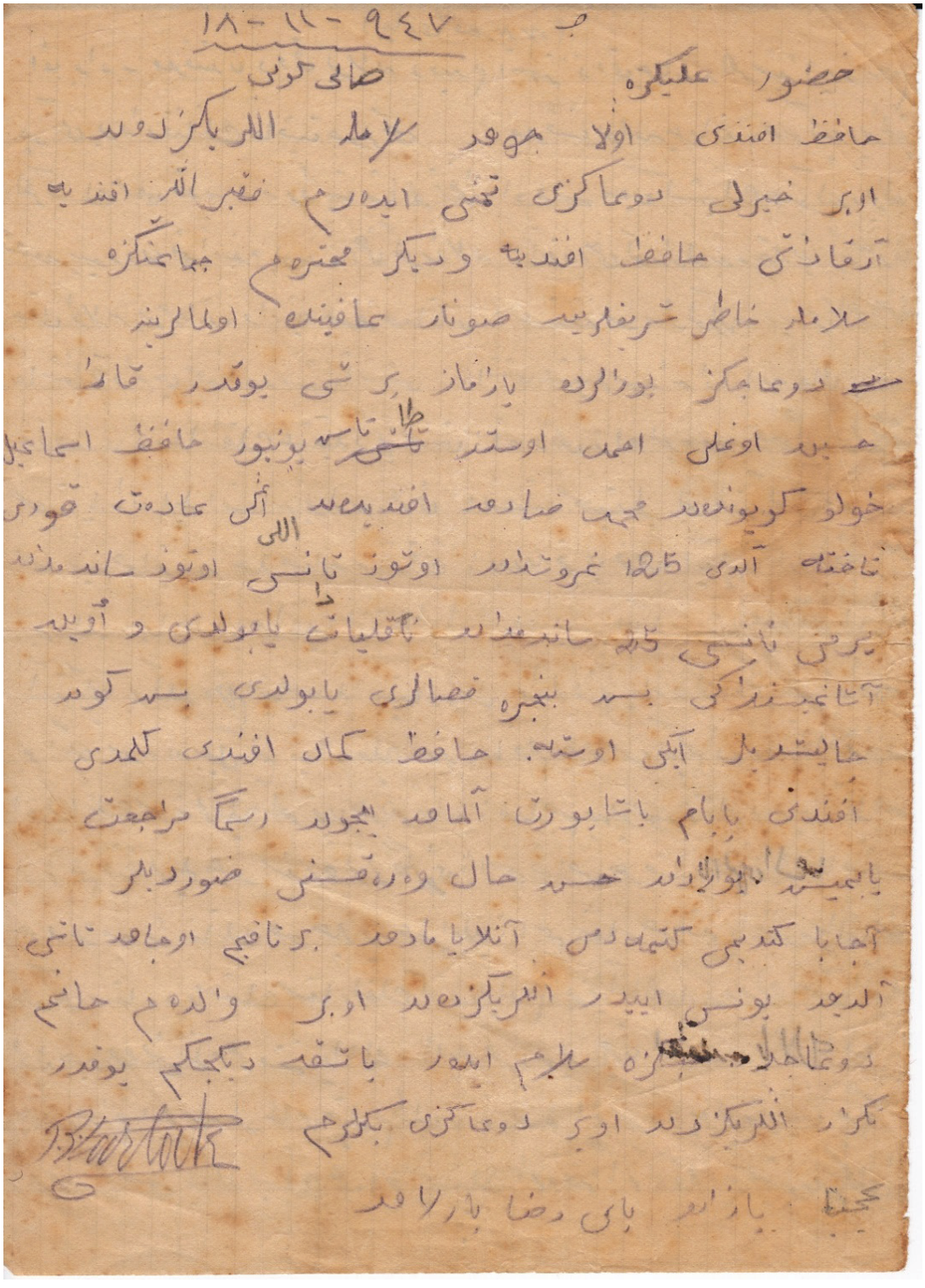

Ek-24: Şahinkaya Köyünden Merhum Hafız Mehmed Şahin Efendi

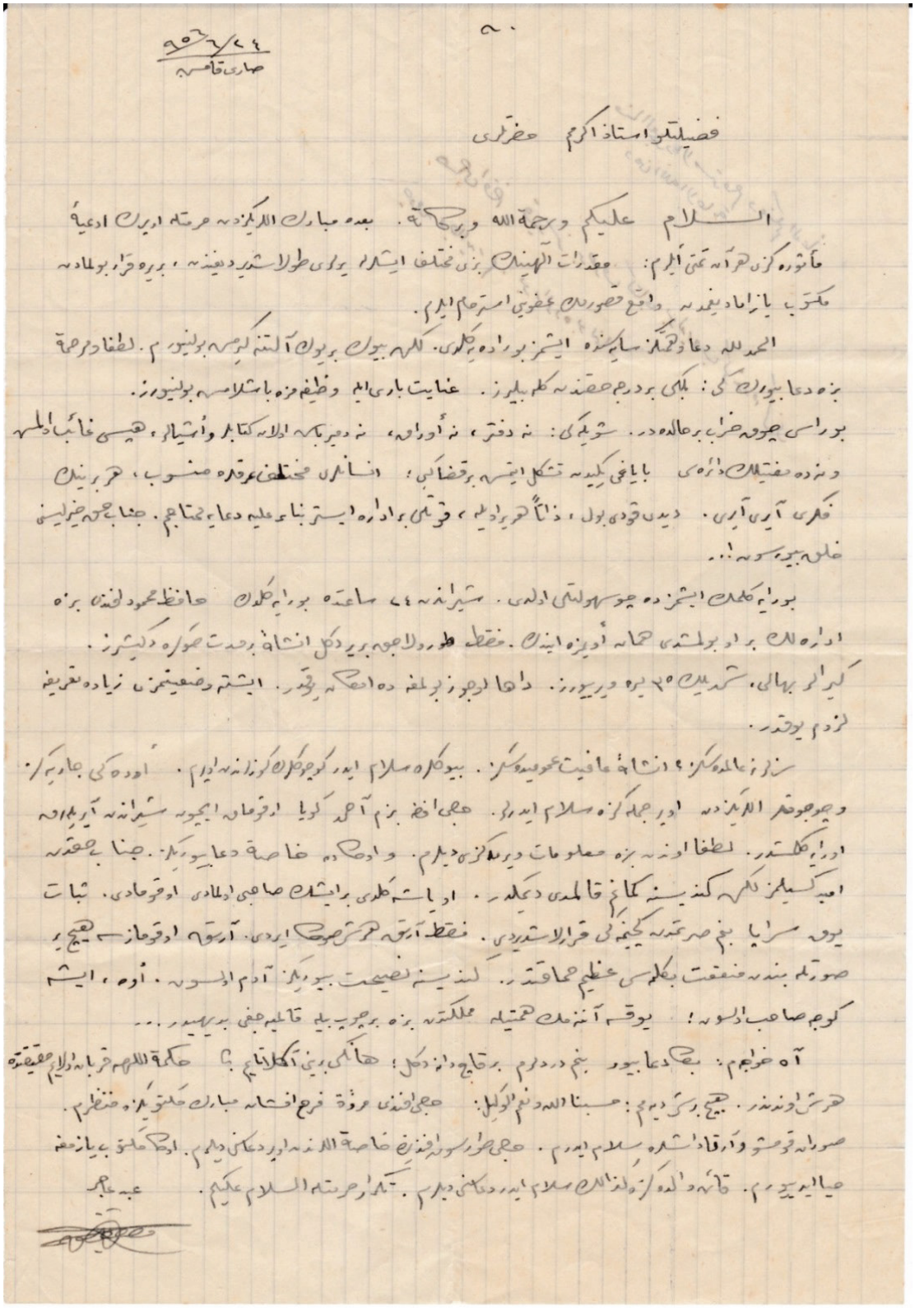

A) Öğrencilerinin Kendisine Yazdıkları Mektuplar

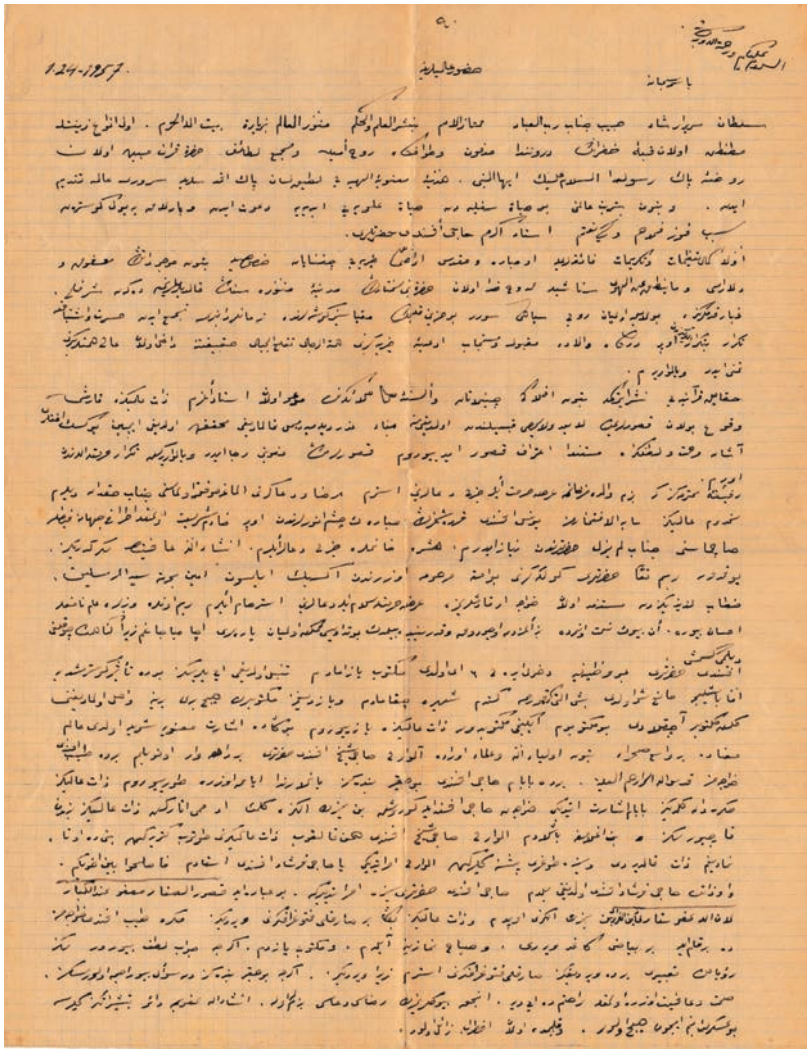
Ek-25: İlk Öğrencisi Merhum Rıza Parlak

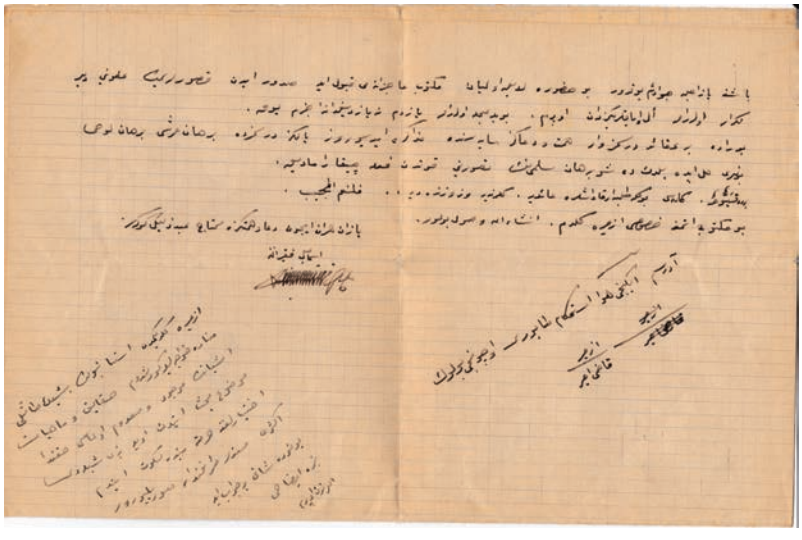

Ek-26: İlk Öğrencilerinden Merhum Mustafa Ayık

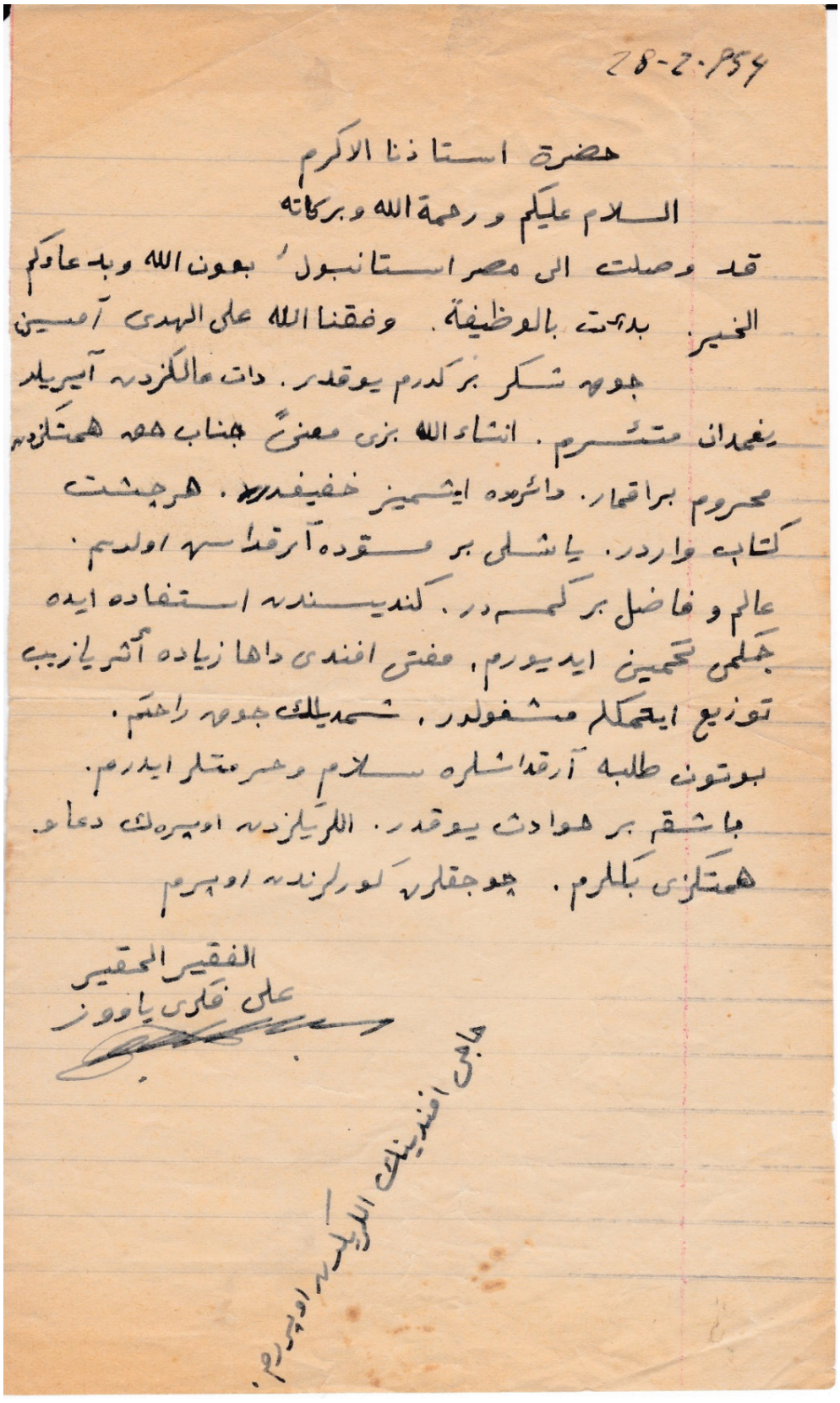

Ek-27: İlk Öğrencilerinden İsmail Fakirullah Bilgin

Ek-28: İlk Öğrencilerinden Merhum Ali Fikri Yavuz Efendi

28-2-956

حضرة استاذنا الاكرم

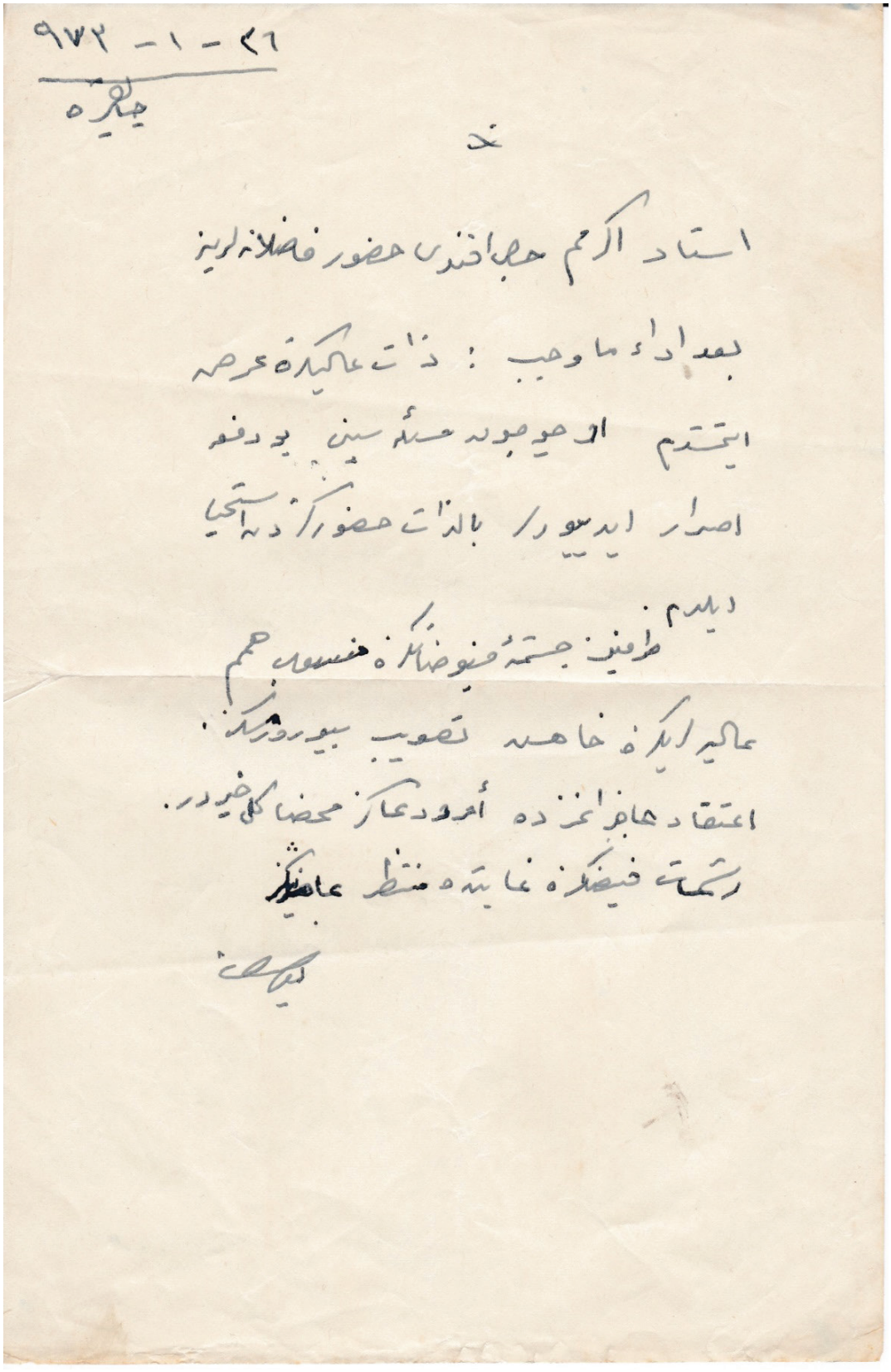
السلام عليكم و رحمة الله و بركاته

قد وصلت الى مصر استانبول بعون الله و بدعاكم الخير. بدءت بالوظيفة. وفقنا الله على الهدى آمين جوهه شكر بركدرم يوقدر. دات عالكزده آيريلد يغمدان متشرم. انشاء الله بزى معنىً جناب حقه همتكزده محروم براقمار. دائره ده ايشميز خفيفدر. هرجهت كتابه واردر. ياشلى بر قوده آرقداشم اولدم. عالم و فاضل بر كلمدر. كنديسندن استفاده ايده جكمى تخمين ايديورم. مفتى افندى داها زياده آثر يازيب توزيع ايتمكله مشغولدر. شمديلك جوهه راحتم. بوتون طلبه آرقداشلره سلام و حرمتلر ايدرم. باشقه بر حوادث يوقدر. الله يزده اويرمك دعاء همتكزى بكلرم. چوجقلره كورلرنده اوپرم

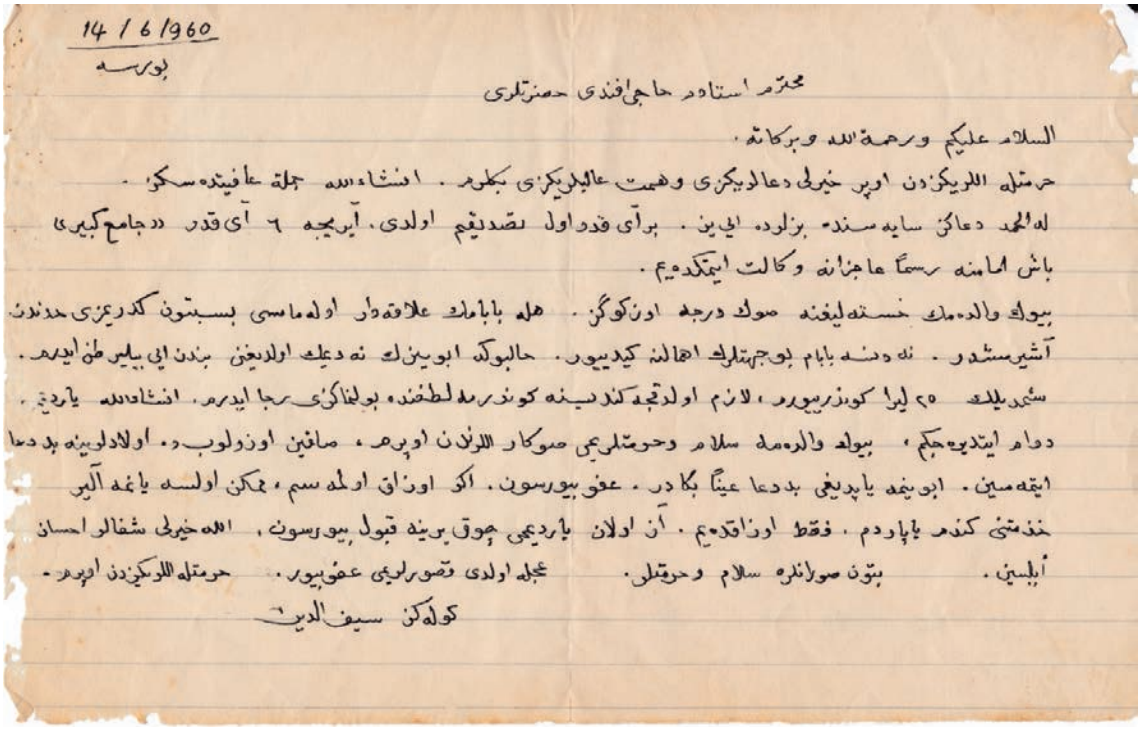
الفقير المحقير
على فكرى ياووز

جانبى افندينك الله يزده اوپرم.

Ek-29: İlk Öğrencilerinden Merhum Yusuf Bilgin Efendi

Ek-30: İlk Öğrencilerinden Seyfeddin Ayık Efendi

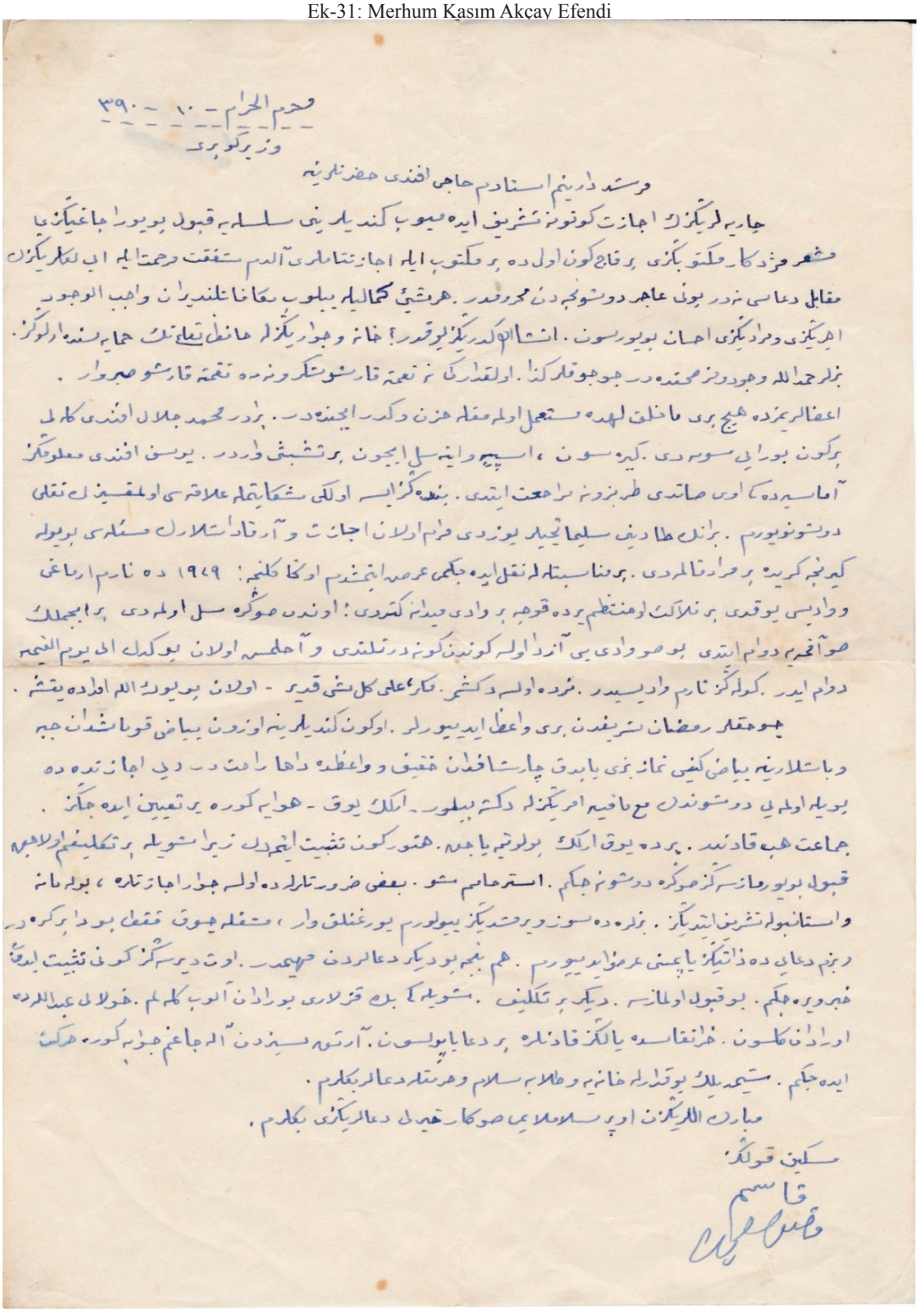
14/6/1960
بورسه

محترم استادم حاجی افندی حضرتلری

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

حرمتله اللوبکزدن اوپر خیرلی دعالوبکزی وهمت عالیلریکزی بکلرم. انشاءالله جلة عافیتده سکز.
لله الحمد دعاکز سایه سنده بزلرده ایی یز. برآی قدر اول تصدیقم اولدی. آیریجه ٦ آی قدر «جامع کبیر» باش امامنه رسماً عاجزانه وکالت ایتمکدیم.
بیوك والده مك خسته لیغنه صوك درجه اوزکوکز. هله بابامك علاقه دار اولماسی بسبتون کدریمزی مدندن آشیرمشدر. نه دیسه بابام بوجهتلرك اهالنه کیدییور. حالبوکه ابوینك نه دیك اولدیغنی بندن ایی بیلیر طن ایدرم. سکی بیلك ده لیرا کوندریبورم، لازم اولدقجه کندیسنه کوندرمه لطفنده بولنماکزی رجا ایدرم. انشاءالله یاردیم دوام ایتدیره جکم، بیوك والده مه سلام وحرمتلریمی صوکار اللرندن اوپرم، صافین اوزولوب ده. اولادلریکزه بد دعا ایتمه سینلر. ابوینه یاپدیغی بددعا عیناً بکا در. عفو بیورسون. اکر اوزاق اولمه سم، ممکن اولسه یانه آلیر خدمتنی کندم یاپاردم. فقط اوزاقدیم. آن اولان یاردیمی چوق یرینه قبول بیورسون. الله خیرلی شفالو احسان أیلسین. بتون صولارنده سلام وحرمتلر. عجله اولدی قصورلریمی عفو بیور. حرمتله اللوبکزدن اوپرم.
کولکن سیف الدین

Ek-31: Merhum Kasım Akçay Efendi

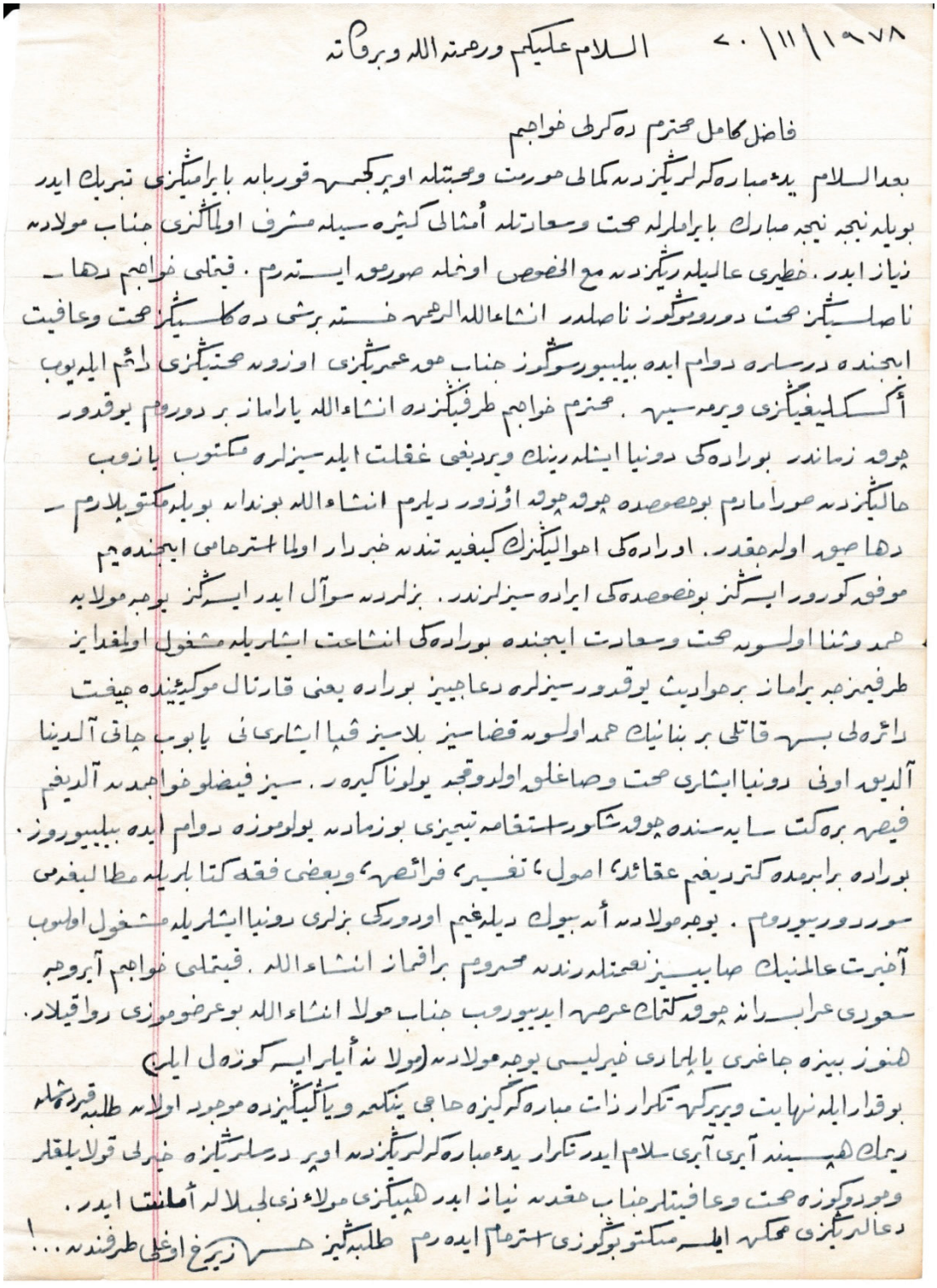
محرم الحرام - ۱۰ - ۱۳۹۰
وزیرکوپری

وررسید ذریعم استادم حاجی افندی حضرتلرینه

جمله کزک اجازت کونونه تشریف ایده میوب کندیلرینی سلسله یه قبول بویورمالرینی
شهر وزدکار مکتوبکزی پرتاج کون اول ده پر مکتوب ایله اجازتنامه‌لری آلدم شفقت ومحبتلرینه ای لکارکزدن
مقابل دعاسی نه در بوی عاجز دوشونجه دن محرومدر. هرشیئ کمالیله یلوب یقاناتلندیران واهب الوجود
اهرکزی ومرادکزی احسان بویورسون. انشاالله کدرکزلو قدر؟ خانه وهوارکزلر حافظ تعالی تک حمایه سنده اولوکز.
بزلر حمدالله وهود وبزمحتده در. هوهو قلرکز. اولقدرکی نرتعمه قارشو شکر ونده تعمه قارشو صبر وار.
اعضالرینزده هیچ بری ماخلق لهده مستعمل اولمقله هزن وکدر ایچنده در. پدر محمد جلال افندی کملی
پرکون بورایی سویه دی. کیره سون، اسپچ وانیه سلی ایچون پرتشبثی وار در. یوسف افندی معلومکز
آماسیه ده کاوی صاتدی طرابزونه راجعت ایتدی. بنده کزایسه اولکی شکایتلرم علاقه سی اولمقسیزلق نقلی
دوشونویورم. برلن طادینی سلیما نجیه یوزدی فرم اولان اجانت و آرقداشلرلر مسئله سی بویوله
کیرنجه کریده پر مرادنالمردی. پرمناسبتله نقل ایده جکمی عرضه ایتمشدم اوکا کلنجه: ۱۹۷۹ ده نادم ارباغی
وادیسی یوقدی پر تلاکت اوهنتظم پرده قوهم پر وادی جیدانم کتردی: اوندن هوکره سل اولمدی پرابجملک
صوآخیرم دولم ایتدی بوصو وادی یی آندراولسه کونیدن کونه درتلندی وآخلمسه اولان یوکدک ای یرم الغیمه
دولم ایدر. کوله کزنادم وادیسیدر. مژده اولسه دکشمز. فکرعلی کل شئ قدیر - اولان بویورمش الله اولدوره یقشر.
چوجقلر رمضان شریفلرینی بری واعظ ایدیورلر. اوکون کندیلرینه اوزون بیاض قوناشدیلر جبه
وباشلرینه بیاض کیمی نماز بزی یابدق چارشافلرینی تخفیف واعظلره داها راحت ده دیی اجازت ده
بویله اولمی دوشوندلر مع مافیه امرکزله دکشه بیلورلر. اکلک یوق - هوایه کوره یرتعیین ایده جکز.
جماعت هپ قادندر. پرده یوق اکلک بولونیه یاجه. هتورکون تثبیت ایتمدک زیرا شویله پرتکلیفم اولاجه
قبول بویورمازسه کزهوکره دوشونه جکم. استرهانم شو. بعضی ضروریلرلرده اولسه جواز اجازتله، بولهانه
واستانبوله تشریف ایتدیکز. بزده ده سوزوپرحشدیکز پیلورم یورغنلق وار، مشغله چوق تفقط بوداپرکره در
وبزم دعای ده ذاتیکز یاپمنی عرض ایدیورم. هم بنجه بودیکر دعالردن حرمجه. اوت دیرسه کزکونی تثبیت ایدوب
خبرویره جکم. بوقبول اولمازسه. دیکر پرتکلیف. شویله کابل قزلاری بوراداکی آلوب کلهلم. خولای عبدالرده
اوراداکی کلسون. هرنقاسده یالکز قادنلره پرعایاپولسون. آرتمه سیندن انشاالله جاغم جوابم کوره هرکسه
ایده جکم. مستحم یلکز بوقدرله خاتمه وعلاکم سلام وهرکسه دعالرینکلرم.
مبارک الرینکزی اوپر سلاملرمی صوکار تحیه دعالرینکزی بکلرم.

مسکین قولکز
قاسم
قاسم اکچای

Ek-32: Hasan Zırhoğlu Efendi

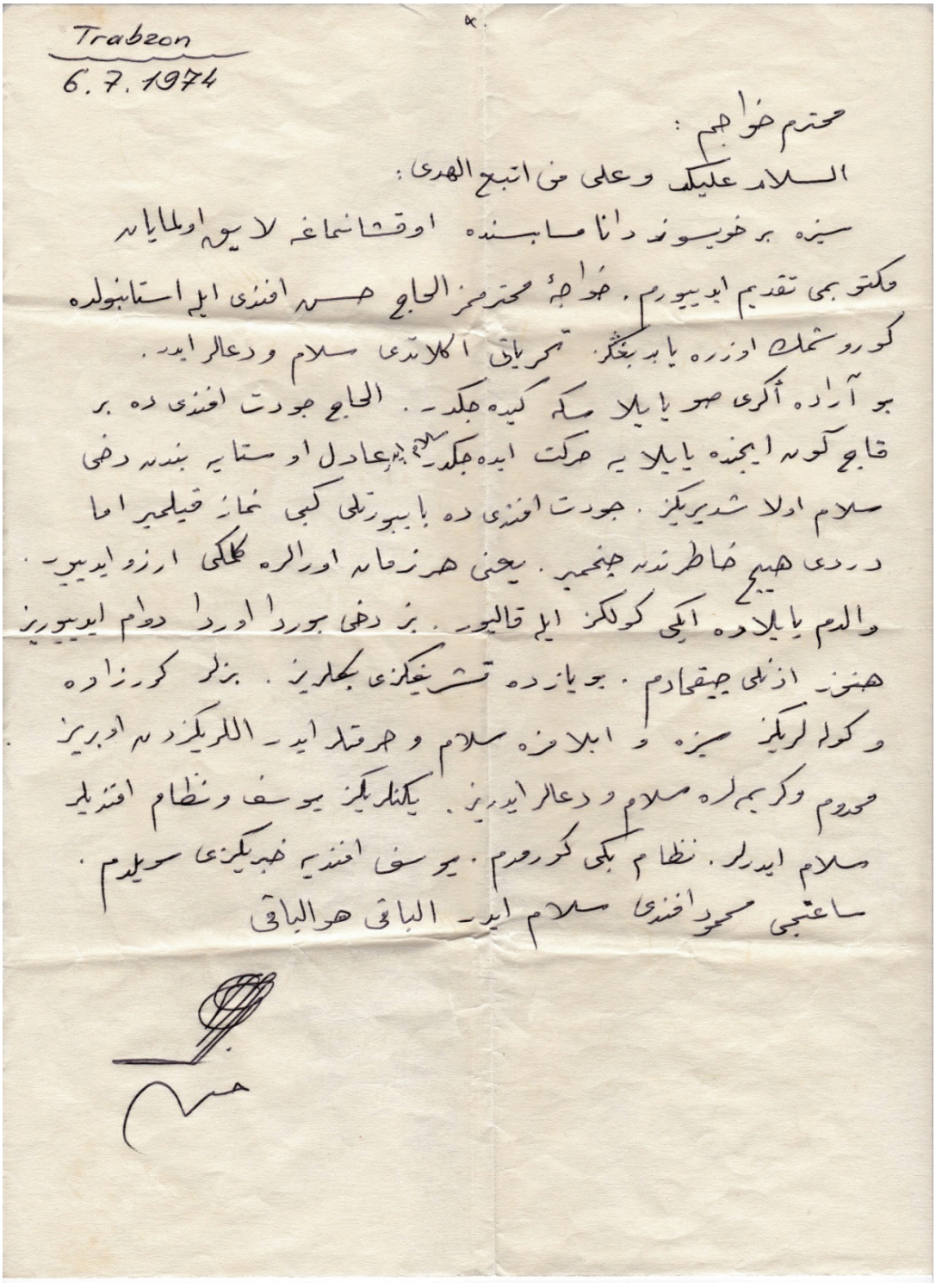

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته ٢٠/١١/١٩٧٨

فاضل كامل محترم ده كرلى فواجم

بعد السلام يدء مباره كرلرينزده مكالى هورمت ومحبتله اوپركجمه قوربانه بايرامينزى تبريك ايدر بويله نيجه نيجه مبارك بايرامرله صحت وسعادتله اُمثالى كثيره سيله مشرف اولماكزى جناب مولادن نياز ايدر. خطيرى عاليله ريكزده مع الخصوص اوغلم صورمه ايسته رم. فيتلى فواجم دها ناصل سينز صحت دورومكوز ناصلدر انشاءالله الرحمه هسته برشى ده كلسينز صحت وعافيت ايجنده درسعاده دوام ايده بيليورسكوز جناب مولا عمرينزى اوزون ايلر صحتينزى دائم ايلر يوب أكسكليغينزى ويرمه سين. محترم فواجم طرفينزده انشاءالله ياراماز بر دورم يوقدور هوفه زماندر بوراده كى دونيا ايشلرينك ويردیغى غفلت ايله سيزلره مكتوب يازمب حالينزده صورامادم بوخصوصده هوفه هوفه اوزون ديلرم انشاءالله بونداه بويله مكتوبلارم ـ دها صوك اولدقدر. اوراده كى احوالينزك كيفيتنده خبردار اولمالترحامى ايجنده يم موفقه كورور ايسه كز بوخصوصده كى ارادهٔ سيزلرندر. بزلرده سوآل ايدر ايسه كز يوجه مولايه حمد وثنا اولسون صحت وسعادت ايجنده بوراده كى انشاءت ايشلريله مشغول اولمغدايز طرفيزجه براماز هوادث يوقدور سيزلره دعاجيز بوراده يعنى قارنال موكيفنده هيئت دائره لى بسه قاتلى بر بنانيك حمد اولسون قضاسيز بلاسيز قپا ايشارى لى پابوچ چاتى آلدينا آلديغم اوفى دونيا ايشارى صحت وصاغلغ اولدوقجه يولوناكيده در. سيز فيضلو فواجمدن آلديغم فيضه بره كت سايه سنده هوفه شكور استقامه تيزى بوزمادن يولوموزده دوام ايده بيليورز. بوراده برابرمده كتردیغم عقائد، اصول، تفسير، فرائضه، وبعضى فقه كتابلريله مطالبغدمى سوردوريورم. يوجه مولادن أميد ايلديغم اوزره كى بزلرى دونيا ايشلريله مشغول اولسون آخرت عالمينك صاحبيز نعمتله رندن محرومم براقماز انشاءالله. فيتلى فواجم آيوجه سعودى عرابستانه هوفه كتاك عرضه ايدبيورم جناب مولا انشاءالله بوعرضوموزى رواقيلار. هنوز بيزه جاغرى يابلمادى فيرليسى يوجه مولادن (مولا ندن أيارايسه كوزه لى ايلر) بوقدار ايله نهايت ويريكه تكرار ذات مباره كرلرينزده حاجى ينكمه وياكيكزده موجود اولادن طلبه قرداشلرينك هپسينه آيرى آيرى سلام ايدر تكرار يدء مباره كرلرينزده اوپر درسلرينزه خيرلى قولايلقلر وموفقيتلر كوزه صحت وعافيتلر جناب معبده نياز ايدر هپينزى مولاء ذى الجلاله أمانت ايدر. دعالرينزى محكمه ايلر مكتوبكوزى استرحام ايده رم طلبه كيز حسب زيرخ اوغلى طرفندن...!

Ek-33: İlk Öğrencilerinden Hasan Türker Efendi

Trabzon
6.7.1974

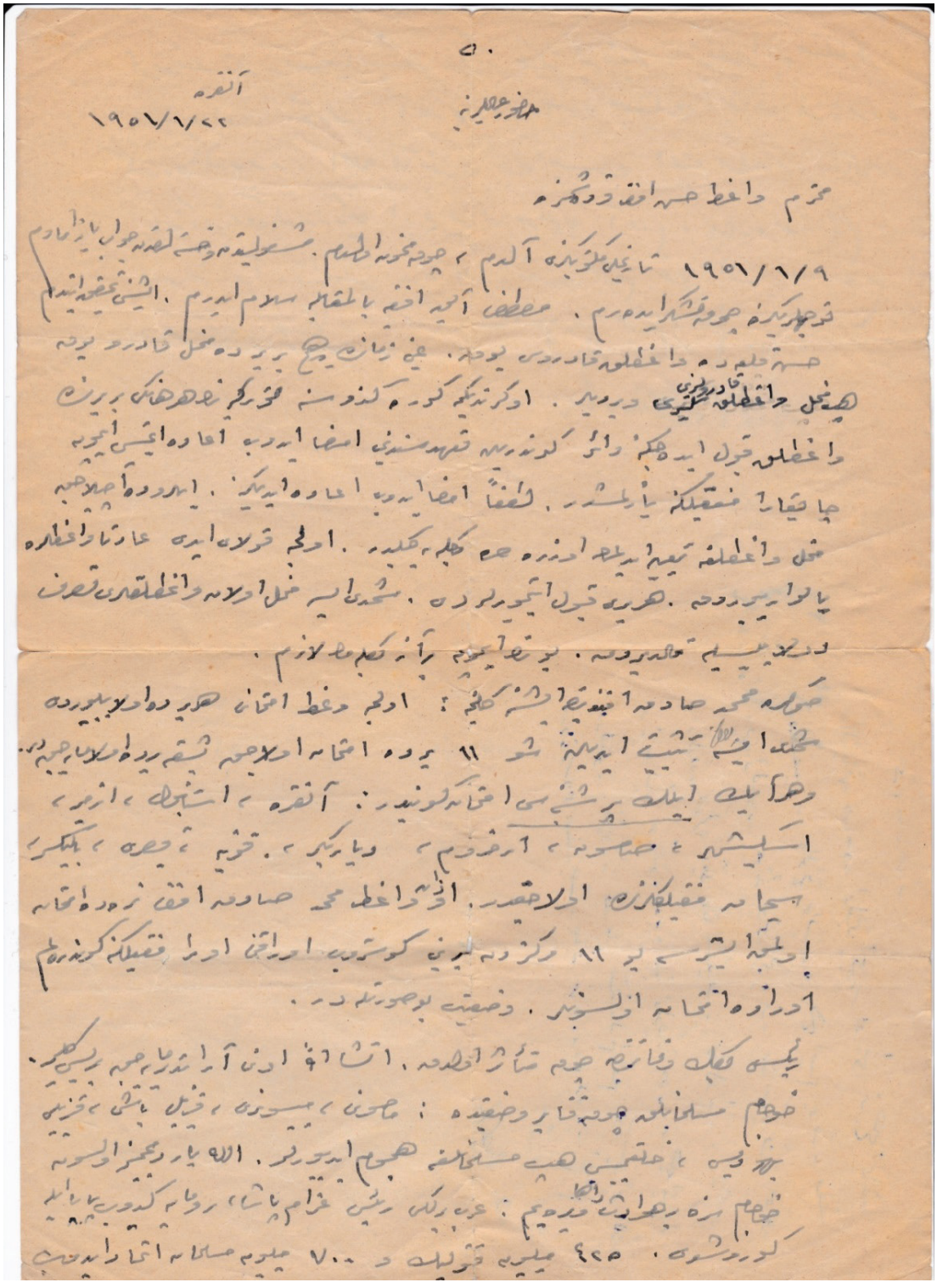
محترم خواجم :

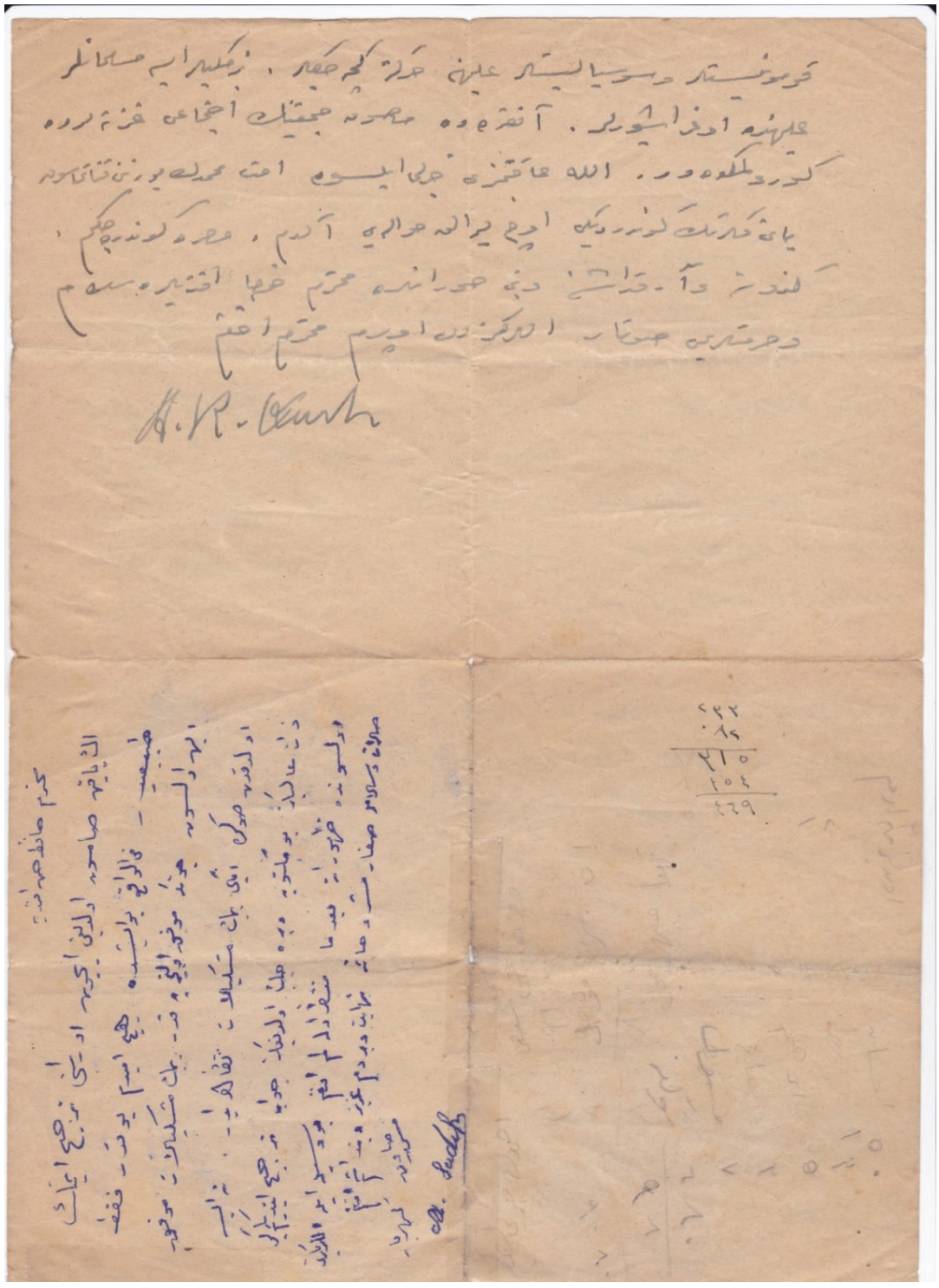
السلام علیکم وعلی من اتبع الهدی :

سیزه بر خویسوز دانا مابسنده اوقشاشماغه لایق اولمایاسه
فکتو بمی تقدیم ایدیورم. خواجهٔ محترمز الحاج حسن افندی ایله استانبوله
کورو شمك اوزره یاپه بیکز. تمریاق الکلاتدی سلام و دعالر ایدر.
بو آراده آکری صو یاپیلا مسکه گیده جکدر. الحاج جودت افندی ده بر
قاچ گونه ایچنده یاپیلا یه حرکت ایده جکدر. بو عادل او ستایه بنده دخی
سلام اولا شدیریکز. جودت افندی ده یاپیورتلی گیبی نماز قیلمیر اما
دردی هیچ خاطرندن چیقمیر. یعنی هر زمانه اوزره گلکلی ارزو ایدیور.
والدم یاپیلاده ایکی گونلکز ایله قالیور. بر دخی بوردا اوردا دعام ایدیوریز
هنوز. ازلی چیقمادم. بو یازده تشریفکزی بکلریز. بزلر گوزاده
وگولرلریز سیزه و ابلامزه سلام و حرمتلر ایدر. اللریکزدن اوپریز
محدوم وکریملره سلام و دعالر ایدریز. یکنلریکز یوسف و نظام افندیلر
سلام ایدرلر. نظام بکی گورمدم. یوسف افندیه خبریکزی سویلدم.
ساعتجی محمود افندی سلام ایدر. الباقی هو الباقی

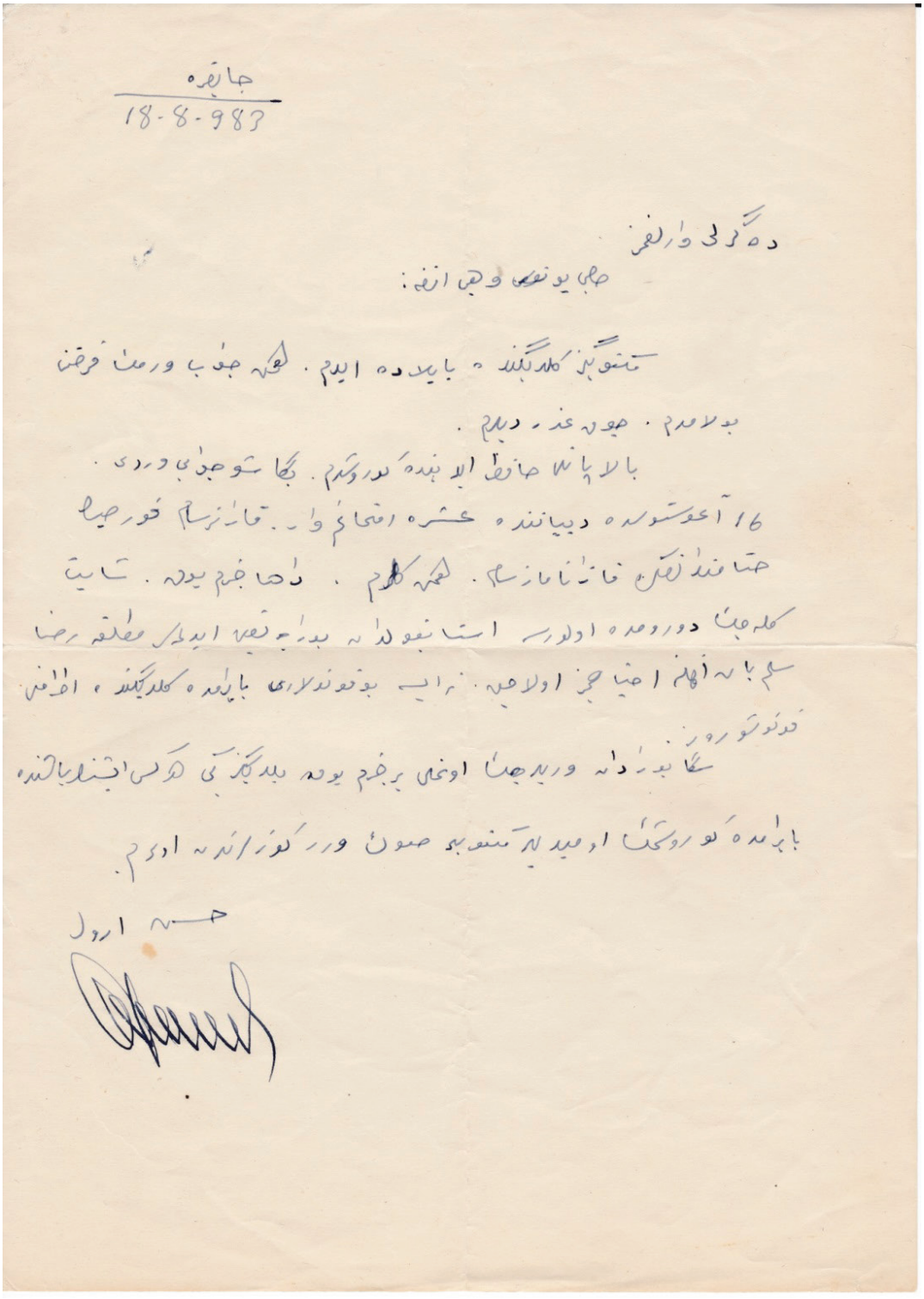
B) Dostlarının Kendisine Yazdığı Mektuplar

Ek-34: Merhum Ali Rıza Kurt

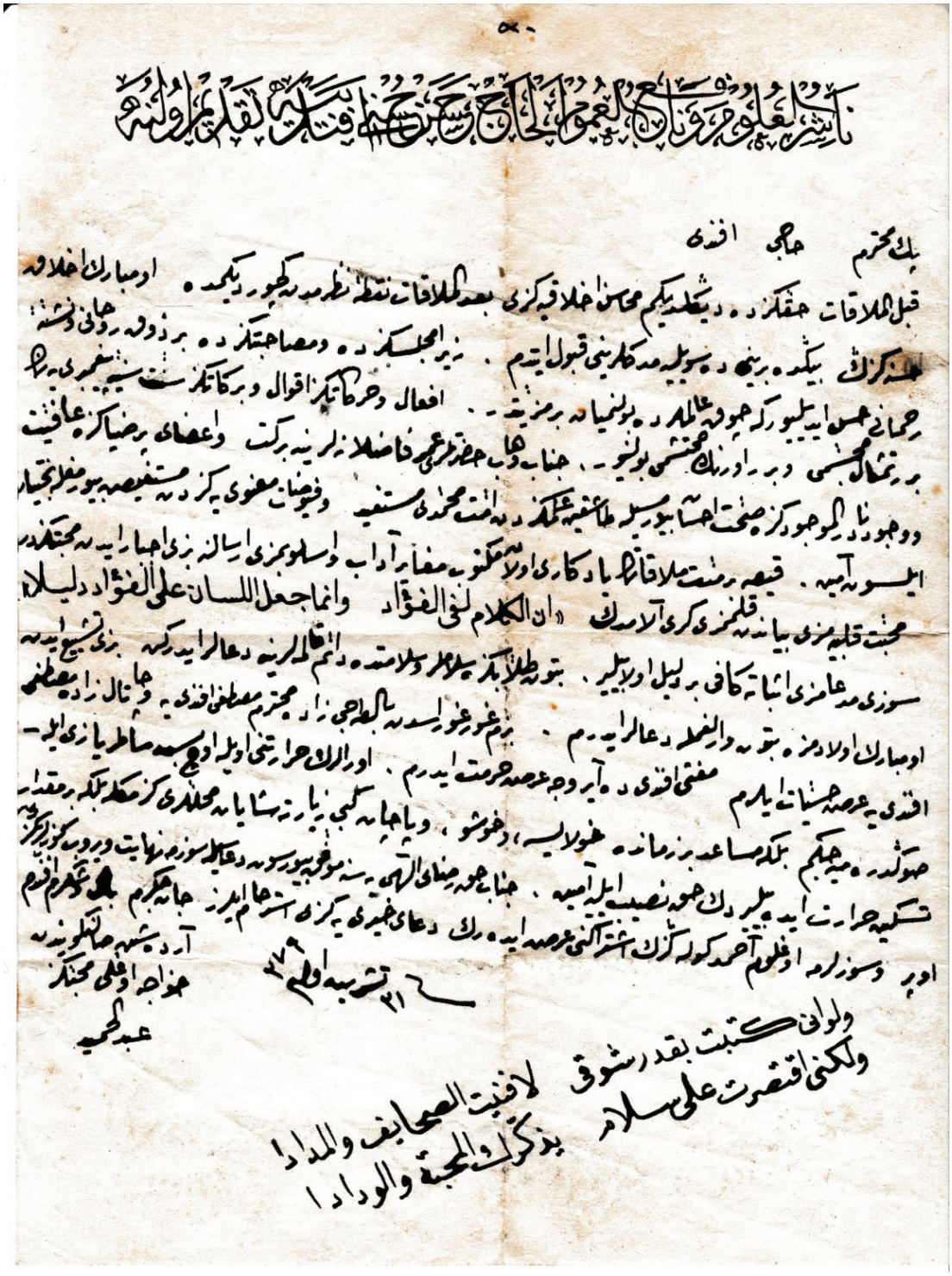

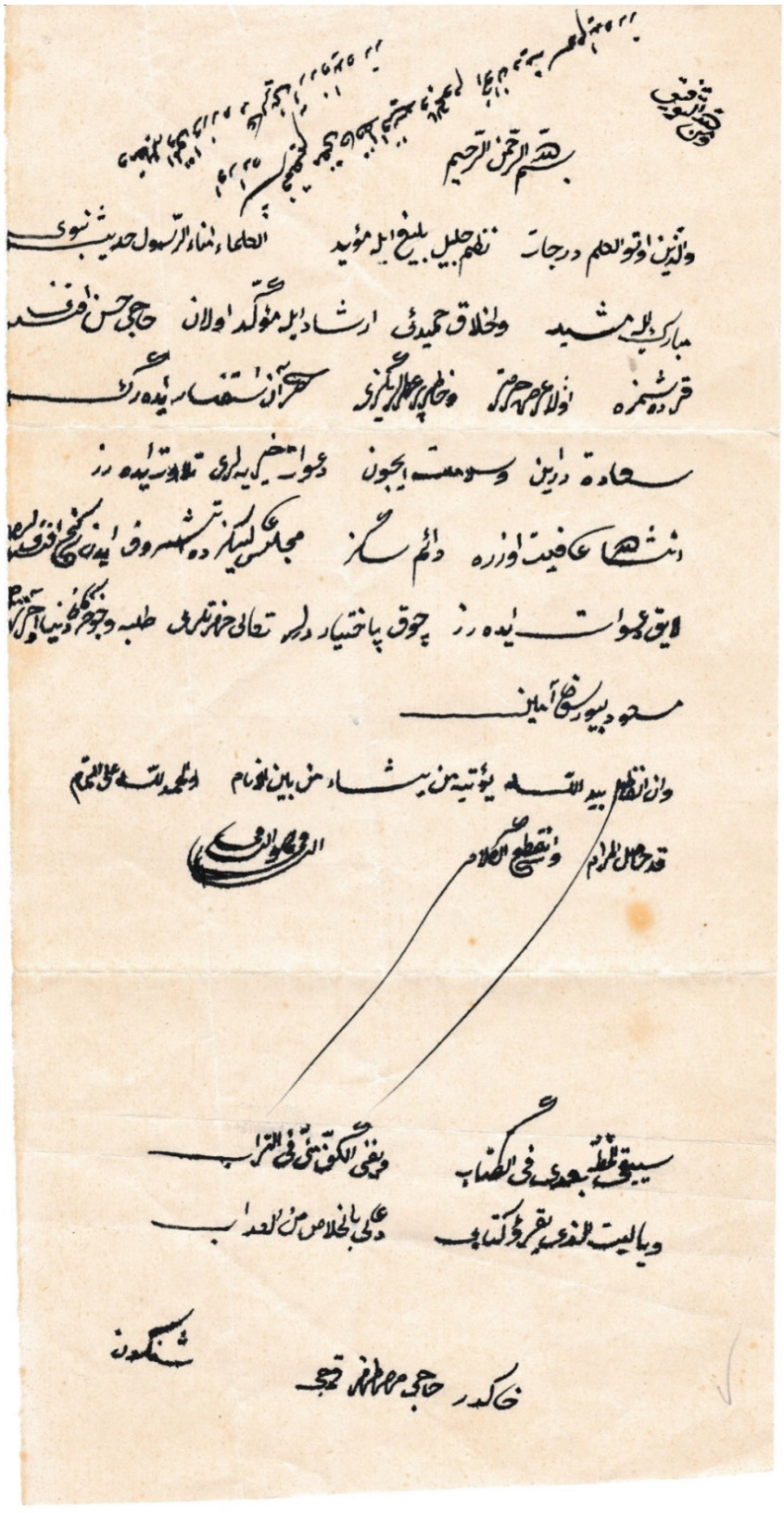
Ek-35: Merhum Hasan Erol

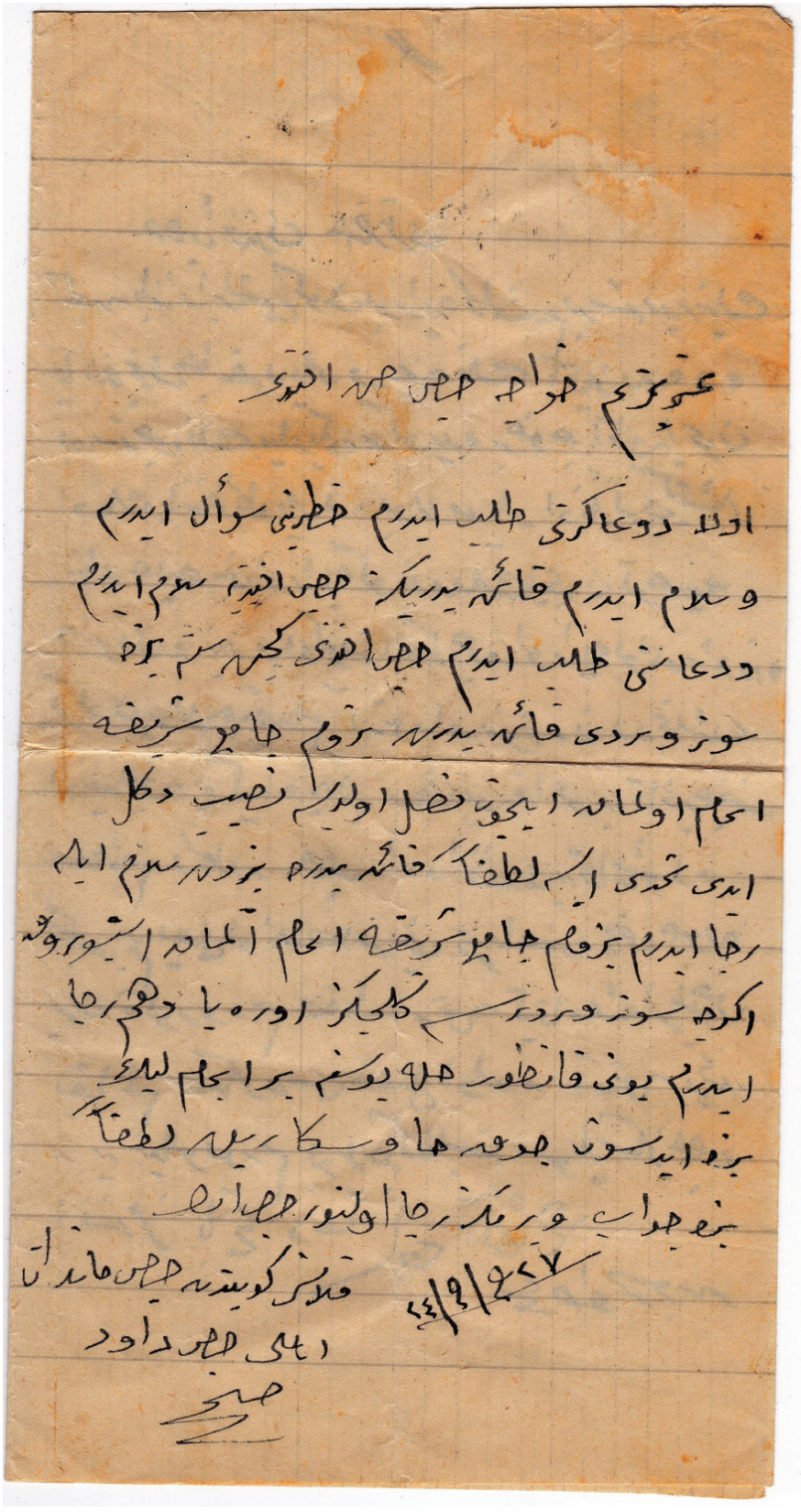
Ek-36: Ardeşenli Abdülhamid Efendi

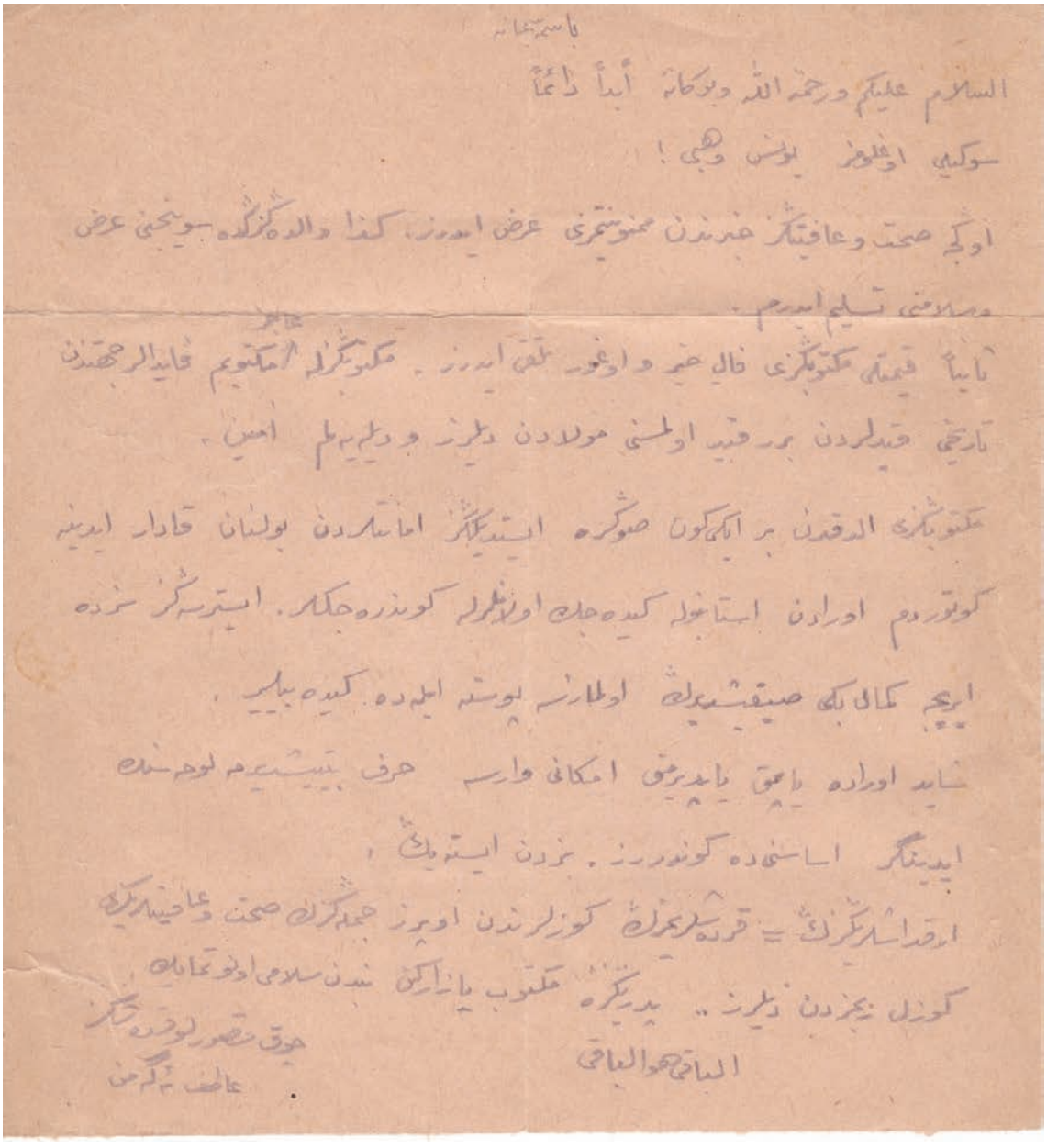
Ek-37: Hacı Mustafa Kamacı

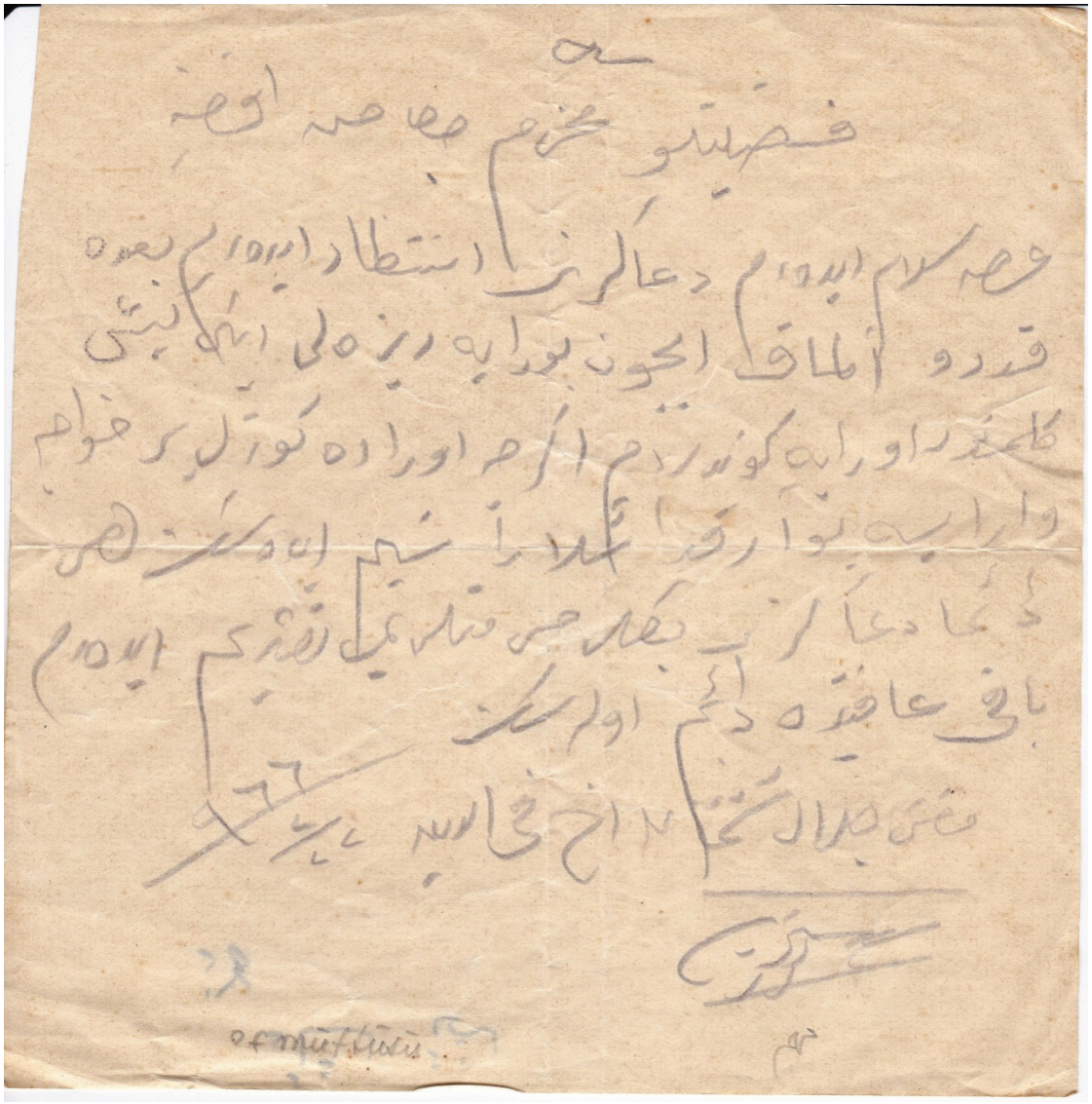
Ek-38: Kalanas Köyünden Hacı Mandan Oğlu Hacı Davud

Ek-39: Bediuzzaman'ın İlk Öğrencilerinden
Aydın/Sultanhisarlı Atıf Egemen Efendi

Ek-40: Eski Of Müftüsü Merhum:
Celal Şişman Efendi

Ek-41: Merhum Tayyib Kehribar Efendi

